

Слова Караткевіча бы камертон для мастака

Перамогу **Міхаіла БАСАЛЫГІ**, які на сёлетнім Нацыянальным конкурсе "Мастацтва кнігі" быў названы найлепшым ілюстратарам за афармленне кнігі Уладзіміра Караткевіча "Хрыстос прыязміўся ў Гародні", можна лічыць прадказальнай. Вядомы графік ужо не ўпершыню звярнуўся да творчасці знакамітага пісьменніка. Не будзе памылкай сказаць, што захапленне талентам Караткевіча было для мастака чымсьці накшталт першага кахання, якое звычайна застаецца на ўсё жыццё своеасаблівым камертонам. У творах пісьменніка Міхаіл Басалыга знайшоў сваю Беларусь — рамантычную і трагічную, велічную і пшчотную. Кніжная аздоба — не адзіная іпастась творчасці мэтра. Справа папулярызацыі гісторыі і культуры Беларусі служаць і ягоныя станковыя аркушы, і выхаванне мастацкай моладзі. Павіншаваць спадара Міхаіла з узнагародай наведаліся ў ягоную майстэрню журналісты "К".

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Ілюстрацыя Міхаіла Басалыгі да кнігі Уладзіміра Караткевіча "Хрыстос прыязміўся ў Гародні".

Заканчэнне — на старонцы 7.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

**ЛІСТЫ
Ў РЭДАКЦЫЮ**

Ці мае права "эстраднік" замахвацца на народныя песні і чаму адменена прэм'ера спектакля "Клоп" у Новым драматычным тэатры? Чытачы "К" прапануюць тэмы для абмеркавання.

ст. 4 — 5

Хлопцы
з нашага двара

**БЫ ФЕНІКС
З ПОПЕЛУ**

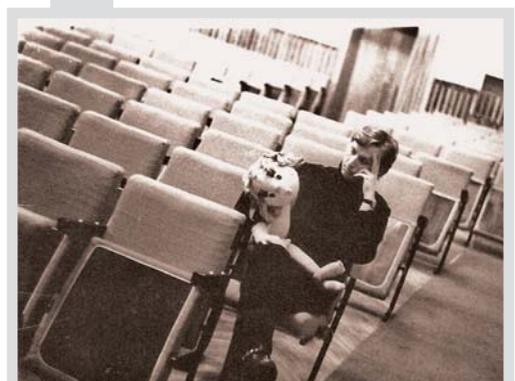

"К" пагутарыла з Міхаілам БАЛОТНЫМ, дзякуючы якому выпырхнуў на вялікую "саюзную" сцэну калектыў "Синяя птица".

ст. 13

Асоба і час

**ЛЯЛЯЎСКИ
І ЛЯЛЬКИ**

"К" разам з Заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь Уладзімірам ГРАМОВІЧАМ пераглядае фотаархівы і ўзгадвае Анатоля Ляляўскага — 6 сакавіка народнаму артысту БССР, рэжысёру, педагогу споўнілася 6 95 гадоў.

ст. 14

У “Беларусьфільма” новы дырэктар

Аляксандр Лукашэнка прыняў 5 сакавіка шэраг кадравых рашэнняў. Сярод іх — прызначэнне генеральным дырэктарам Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” Уладзіміра Карачэўскага. Пра гэта паведамлілі ў прэс-службе Кіраўніка дзяржавы.

Уладзімір Міхайлавіч Карачэўскі нарадзіўся 4 чэрвеня 1970 года ў Крычаве. Скончыў Магілёўскае музычнае вучылішча імя Мікалая Рымскага-Корсакава (1989), Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў (1999), Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь (2011). Працаваў настаўнікам музыкі і спеваў, культурганізатарам, інструктарам па арганізацыйна-масавай рабоце. Займаў пасаду начальніка аддзела культуры адміністрацыі Савецкага раёна Мінска (2001 — 2008), начальніка ўпраўлення культуры Мінгарвыканкама (2008 — 2010), першага намесніка міністра культуры (2010 — 2014). З мая 2014 года ўзначальваў Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі.

Ігар Поршнеў — папярэднік Уладзіміра Карачэўскага на “Беларусьфільме” — цяпер прызначаны мастацкім кіраўніком кінастудыі.

Увага, конкурс!

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь абвясціла адкрыты конкурс нацыянальнага і ігравыя кіно. Заяўкі чакаюць да 23 сакавіка.

Для кандыдатаў на перамогу прапанаваны дзве тэмы. У плыні нацыянальнага фільма будуць разглядацца матэрыялы пра жыццё і творчасць Янкі Купалы. У ігравой форме арганізатарам хочацца бачыць прыгодніцкі фільм пра гісторыю Беларусі. На кожную з гэтых тэм запланавана стварэнне чатырохсерыйнай тэлекарціны (хронаметраж серыі — не менш за 44 хвіліны), а таксама кінаверсіі (на экраны павінна выйсці адна серыя працягласцю не менш за 90 хвілін).

Да ўдзелу запрашаюць вытворцаў (прадзюсараў) ці аднаго з вытворцаў, характарыстыкі якіх адпавядаюць шэрагу наступных патрабаванняў. Выканаўца павінен быць юрыдычнай асобай Рэспублікі Беларусь, пры гэтым атрымальнікам сродкаў з’яўляецца рэзідэнт Беларусі. Работы і паслугі па стварэнні карціны ажыццяўляюцца рэзідэнтамі Беларусі на тэрыторыі краіны (за выключэннем выканання работ і аказання паслуг, якія ў рэспубліцы не выконваюцца ці не аказваюцца, а таксама выпадкаў, калі фільм ствараецца сумесна з замежнымі вытворцамі). Неабходна мець уласны кваліфікаваны персанал і вопыт працы ў вобласці выпуску стужак у ігравой форме не менш за пяць гадоў. Не менш за 70 працэнтаў здымачнай групы павінны складаць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, за выключэннем выпадкаў, калі вытворчасць сумесная з замежнымі спецыялістамі. Важная і нааўнасць уласных і (ці) прыцягнутых кадравых і матэрыяльна-тэхнічных магчымасцяў, неабходных для выканання дагавора на працягу ўсяго перыяду яго дзеяння.

Да конкурсу дапускаюць прапановы, у якія будуць уключаны літаратурны сцэнарый фільма, сінopsis; разлік кошту; план камерцыйнай рэалізацыі карціны на працягу трох гадоў з моманту яе стварэння і іншыя дакументы. За падрабязнасцямі ўдзелу ў творчым спаборніцтве варта звяртацца да афіцыйнага сайта ведамства kultura.by: звесткі размешчаны ў рубрыцы “Конкурсы і мерапрыемствы”.

Газета КУЛЬТУРА ШТОТЫДНЕВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЬІН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА; **адказны сакратар** — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦЭВІЧ, Яўген РАГІН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ, Іна НАРКЕВІЧ, Настася ПАНКРАТАВА, Геннадзь СІВОХІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕЎСкі, Алег КЛІМАЎ; **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОБАД; **карэктар** — Мая ХУТКОВА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІЧ Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнацю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупкісны не рэзэрвуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
“Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2018. Наклад 4 006. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 07.03.2018 у 18.45. Замова 1014.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”.
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

3 сакавіка на XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выставе-кірмашы адбылася ўрачыстая прэзентацыя выдання “Заслужаныя аматарскія калектывы Рэспублікі Беларусь”. Выпуск гэтай арыгінальнай кнігі быў ажыццёўлены па ініцыятыве і пры фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры краіны.

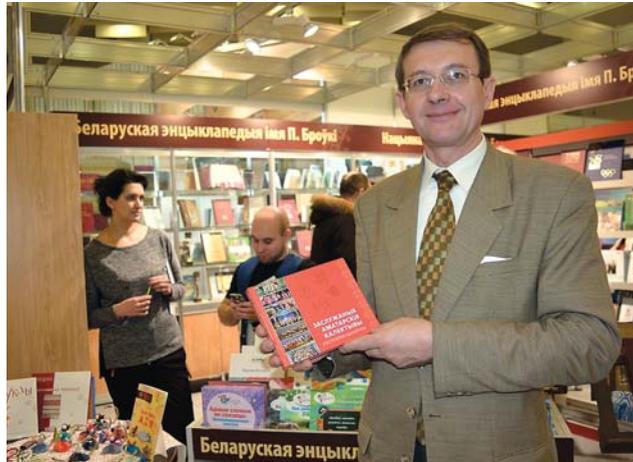
Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Як падкрэсліў падчас прэзентацыі намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Аляксандр Яцко, гэта першае выданне энцыклапедычнага ўзроўню пра аматарскія калектывы мастацкай творчасці Беларусі, якім Міністэрствам культуры прысвоена найвышэйшае званне “Заслужаны”.

— У зборніку змешчаныя звесткі пра калектывы, якія высока паднялі мастацкі ўзровень аматарскай творчасці і з гонарам яго падтрымліваюць, прадстаўляючы народную культуру Беларусі на самых прэстыжных сусветных і міжнародных фестывалях і конкурсах, — адзначыў Аляксандр Яцко. — Улэўнены, што зборнік будзе цікавы шырокай аўдыторыі — аматарам народнай творчасці, навукоўцам, прадзюсарам і арганізатарам разнастайных культурных мерапрыемстваў, спецыялістам устаноў культуры і прадстаўнікам дыпламатычнага корпусу Рэспублікі Беларусь за мяжой.

104 калектывы са званнем “Заслужаны” прадстаўляюць усе рэгіёны Беларусі. Дарэчы, упершыню ім пачалі ўганароўваць у 2002 годзе, а першымі калектывамі, якія трымалі паказальны экзамен перад спецыяльнай камісіяй Міністэрства культуры, сталі легендарныя “Крупіцкія музыкі” пад кіраўніцтвам Уладзіміра Грома і “Церніца” з

Таксама заслужылі

Адзін з аўтараў выдання — кансультант упраўлення ўстаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Беларусі Іван Іванавіч Галабурда.

культурна-спартыўнага цэнтру Мінскага аддзялення Беларускай чыгункі.

Падчас прэзентацыі выдання госці XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашы змаглі на свае вочы пабачыць выступленне аднаго з заслужаных аматарскіх калектываў Рэспублікі Беларусь. Перад імі прадэманстравалі свае канцэртныя нумары ўдзельнікі ўзорнага тэатра эстраднай песні “Сябрынка” з Палаца культуры МАЗа. Не трэба і казаць, што маленькія артысты адразу ж скарылі шматлікіх гледачоў сваім захалляльным і яркім выступленнем. Па завяршэнні прэзентацыі

Аляксандр Яцко перадаў мастацкаму кіраўніку “Сябрынка” Таццяне Трухан у падарунак кнігу “Заслужаныя аматарскія калектывы Рэспублікі Беларусь”.

Складальнікамі і аўтарамі тэксту прэзентаванага зборніка з’яўляюцца кансультант упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Іван Галабурда і дацэнт кафедры музычна-педагагічнай адукацыі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, кандыдат педагагічных навук Аляксандр Кавалёў.

— Над выданнем мы працавалі больш за год, —

Выступае Заслужаны аматарскі калектыв Рэспублікі Беларусь узорны тэатр эстраднай песні “Сябрынка”.

Чарговы трыумф Скарыны

Падчас XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашы ўзнагародзілі пераможцаў 57-га нацыянальнага конкурсу “Мастацтва кнігі”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Гран-пры “Трыумф” прэстыжнага конкурсу атрымала выданне “Сусветная спадчына Францыска Скарыны” (А.А. Суша, Г.У. Кірзева, выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”).

Спецыяльнага дыплама і памятнага знака-сімвала “Малы залаты фаліант” былі ўдастоены пераможцы ў тэматычных намінацыях. Так, узнагароду ў наміна-

цыі “ЛІТ-фармат” атрымала кніга “Хрыстос прыязмліўся ў Гародні” выдавецтва “Беларусь”, у намінацыі “У люстэрку часу” — “Банкаўская справа Беларусі” (ТДА “Беловагрупа”). Дыплом пераможцы ў намінацыі “АРТ-кніга” — у альбоме “Рыгор Сіпіца. Простыя рэчы” выдавецкага дома “Звязда”.

Серыя “Энцыклапедыя народнага майстра” (“Саломалляценне. Ілюстраваны майстар-клас”; “Пасланні ад продкаў. Пра што расказвае беларускі арнамент”; “Ло-запляценне”) “Беларускай энцыклапедыі імя Петруся Броўкі” стала пераможцам у намінацыі “Эўрыка”. Таксама

спецыяльны дыплом і памятны знак-сімвал “Малы залаты фаліант” уручаны пераможцу намінацыі “За ўклад у захаванне духоўнай спадчы-

ны” выдавецтву ТДА “Чатыры чвэрці” “Сімфонія стагоддзяў” (на рускай і англійскай мовах) серыі “Культурная спадчына Беларусі” (С.В. Тарасаў, Л.Ф. Анцух, І.В. Саверчанка, Н.Я. Гальпяровіч).

Перамога ў намінацыі “Залатыя скрыжалі” прысуджана кнізе “Беларускае горадабудуўнічае мастацтва: сярэдневяковае спадчына. Рэнесанс, барока, класіцызм у сістэме еўрапейскага доўлідства” (Ю.У. Чантурныя) выдавецкага дома “Беларуская навука”. Альбом “Мінск скрозь стагоддзі” ўзяў галоўную ўзнагароду ў намінацыі “Фотапогляд”.

Кніга “Нарысы гісторыі культуры Беларусі” ў чатырох тамах, выпушчанага выдавецкім домам “Беларуская навука”, атрымала ўзнагароду ў намінацыі “Духоўнасць”.

адзначыў “К” Іван Галабурда. — На маю думку, гэты зборнік сведчыць пра тое, што аматарская творчасць у Беларусі існуе не як стыхійная з’ява, а з’яўляецца вынікам мэтанакіраванай дзейнасці Міністэрства культуры краіны, усіх абласных упраўленняў, а таксама ўсіх метадычных абласных і раённых цэнтраў рэспублікі.

Па словах Івана Галабурды, гэта пілотнае выданне праекта, якое прысвечана народнай творчасці пад назвай “Народная творчасць у імёнах”. Па гэтай прычыне наклад кнігі не надта высокі — усяго 300 экзэмпляраў.

— Яна будзе перададзена ўсім заслужаным аматарскім калектывам краіны, а таксама абавязкова паступіць у абласныя метадычныя цэнтры, — сказаў прадстаўнік міністэрства. — Натуральна, мы хацелі б, каб з інфармацыяй пра нашы адметныя калектывы народнай творчасці пазнаёміліся ўсе зацікаўленыя, таму ўжо цяпер плануем перавыданне гэтай кнігі.

Як зазначыў Іван Галабурда, са зборніка кожны можа даведацца пра тое, у якіх абласцях заслужаных аматарскіх калектываў больш (перавагу тут маюць Мінск і Брэсцкая вобласць), калі былі створаны гэтыя ансамблі, хто з’яўляецца іх мастацкімі кіраўнікамі. Адметна, што кніга мае вельмі цікавы дызайн і якасныя ілюстрацыі, у чым несумненна заслуга выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”.

Сёлетня Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь плануе рэалізаваць наступны кніжны праект гэтай тэматыкі. Як сказаў Іван Галабурда, ужо рыхтуецца да выдання яшчэ адзін інфармацыйны зборнік “Народныя майстры мастацкіх рамёстваў Беларусі”. У кнізе можна будзе прачытаць пра біяграфію і творчыя дасягненні больш як ста майстроў краіны, якія маюць ганаровы статус.

Выдавецтва “Беларускі Дом друку” сумесна з выдавецтвам “Кніжны дом” выпусцілі кнігу “Прадаўжальнікі спраў Скарыны: 100 гадоў “Беларускаму Дому друку”, якая перамагла ў намінацыі “Паслядоўнікі Скарыны”.

У намінацыі “Майстэрства” дыпламы пераможцы ўручаны “Найлепшаму ілюстратару” Міхаілу Басальгу за кнігу “Хрыстос прыязмліўся ў Гародні” (У. Караткевіч), статуэтка “Найлепшы фотамастак” — аўтарам альбом “Нясвіж. Палаца-паркавы ансамбль. Збор зброі і даспехаў” Алегу Лукашэвічу і Аляксандру Аляксееву. А пераможца намінацыі “Найлепшы дызайнер кнігі” — Уладзімір Шолк.

Нагадаем, што на ўзнагароды нацыянальнага конкурсу “Мастацтва кнігі” прэтэндавала 147 выданняў ад 39 арганізацый.

Так сталася, што ў масавай свядомасці Янка Купала ўжо даўно забранзавеў, зліўшыся ва ўяўленні людзей у непарыўнае цэлае з яшчэ адным народным паэтам Беларусі Якубам Коласам. Аднак жыццё аўтара “Жалейкі” мае шмат аспектаў і нюансаў. Адзін з іх мала каму сёння вядомы — гэта бурлівая грамадска-палітычная дзейнасць на ніве беларускага адраджэння. Пытанню, як маглі ў адным чалавеку сумяшчацца лірычны паэт ды прагматычны палітык, і прысвечана выстава “Абуджаная жалейка”, якая адкрылася ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы.

Генадзь ВОХІН / Фота Паліны КАСМАЧОВАЙ

Праект прымеркаваны да 110 угодкаў выхаду з друку першага зборніка Янкі Купалы “Жалейка”.

Каму вёз кнігі Купала?

ПРАЗ СТО ГАДОЎ

Выставачны праект задуманы супрацоўнікамі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы і рэалізаваны ў шчыльнай супрацы з Нацыянальным архівам Рэспублікі Беларусь. Менавіта экспанаты са збору музея і дакументы з фондаў архіва змаглі пераканаўча адлюстравать той неадзначаны перыяд жыцця і паэта, і Беларусі наогул: Першая сусветная вайна, рэвалюцыя, распад Расійскай імперыі, утварэнне спачатку БНР, а потым — ССРБ.

Па задуме куратараў праекта Марыі Бартковай і Паўла Каралёва, ён быў прымеркаваны да 110 угодкаў выхаду з друку першага зборніка паэта “Жалейка” і гадавіне напісання цыклу патрыятычных вершаў у 1918 годзе.

— Цяпер такі цікавы час, калі мы маем магчымасць пра жыццё ўсе знакавыя падзеі XX стагоддзя з аднакай “плюс сто гадоў”. Таму хочаш ці не, але юбілей ідуць адзін за адным, — кажа Марыя Барткова. — З падзеі пачатку мінулага стагоддзя немагчыма выкрэсліць постаць Янкі Купалы — ён ужо тады быў вельмі аўтарытэтай і знакавай асобай, пра што сведчаць успаміны яго сучаснікаў. Прычым аўтарытэт ён меў як сярод калегаў па цэху (і пачаткоўцаў, і сталых літаратараў), так і сярод сацыяльных і палітычных актывістаў. Яго словы натхнялі і падтрымлівалі беларускіх настаўнікаў і лекараў, працоўных і інтэлігентаў — усіх, каму была неабякавая справа нацыянальнага адраджэння.

На думку спадарыні Марыі, менавіта праз прызму дзейнасці Янкі Купалы мы можам шмат у чым рэканструаваць

жыццё тагачаснай Беларусі.

— Урэшце, гісторыю ж робяць менавіта людзі, — адзначае яна.

НЕ ТОЛЬКІ ПАЭТ

Як сведчаць прадстаўлення на выставе дакументы, Купала не стаяў у баку ад усіх лёсавызначальных гістарычных падзей. Болей за тое, менавіта ў 1917 — 1918 гадах ён зноў пачынае актыўна пісаць вершы — пасля даволі працяглага перапынку.

— Але ж адначасова з паэзіяй Купала актыўна піша і публіцыстыку, — дадае Павел Каралёў. — Галоўная тэма — стварэнне незалежнай беларускай дзяржавы, самачыннасць нашага краю. Дарэчы, яго выразная грамадская пазіцыя знайшла адбітак і ў творчасці — у Янку Здольніку з “Тутэйшых” лёгка пазнаецца сам Купала, выразна прасочваюцца цвёрдыя жыццёвыя прынцыпы, сугучныя з прынцыпамі самога паэта.

У 1919 годзе Купала нават становіцца намеснікам Часовага беларускага нацыянальнага камітэта. Фактычна, іншай палітычнай улады на нашых землях у той час не было, паколькі ўрад Беларускай Народнай Рэ-

спублікі ўжо знаходзіўся ў эміграцыі. Купала адыгрываў значную ролю ў працы камітэта, пра што сведчаць змешчаныя ў экспазіцыі выставы дакументы, шмат з якіх упершыню прадстаўлены шырокаму колу наведвальнікаў. Праўда, надоўга гэтая дзейнасць Купалы не зацягнулася, і ўжо праз колькі месяцаў ён застаўся толькі ганаровым членам БНК.

Зразумела, фармальны сыход Купалы з вялікай палітыкі зусім не азначае, што ён перастаў ёй цікавіцца і страціў інтарэс да будучыні бацькаўшчыны.

ДВА ЦЭНТНЕРЫ КНІГ

Выстава сапраўды багатая на навінкі і адкрыцці, пра якія часта не ведалі не толькі шараговыя аматары гісторыі беларускай літаратуры, але і сур’ёзныя даследчыкі. Падчас падрыхтоўкі праекта супольна з архівістамі было зроблена нямала адкрыццяў.

— Купала быў занятым рэвалюцыянерам, апантаным публіцыстам — чаго варты хаця б ягоны водгук на Курлоўскі расстрэл у Мінску ў 1905 годзе! — кажа Павел Каралёў. — Яго вершы гучалі на мітынгах. Больш за тое, ён і сам распаўсюджваў нелегальную літаратуру — і гэта яшчэ адна

невядомая шырокаму колу старонка яго жыцця. У 1906 — 1907 гадах Купала хадзіў па нашым краі і разносіў пакунку з кнігамі. Нам стаў вядомы выпадак, калі ў вёску на Лысай гары, куды ён прыехаў з чарговым “літаратурным заданнем”, нечакана наляцелі жандары, і паэт вымушаны быў уцякаць ад іх на кані. Такія новыя вобразы Купалы паўсталі перад намі падчас працы над экспазіцыяй.

Дзейнасць кніганосы Купала працягваў і ў міжваенны перыяд. Пра яго паездку ў Вільню ў 1919 годзе даследчыкі раней не ведалі. Але пры падрыхтоўцы выставы былі знойдзены дакументы, якія сведчаць, што ён не аднойчы выпраўляўся ў такі шлях, ды яшчэ і не з пустымі рукамі. За раз часам яму даводзілася перавозіць па 200 кілаграмаў.

— Цікава, што жонка Максіма Гарэцкага Ляаніла Чарняўская-Гарэцкая таксама ўзгадвае, як Купала прывязджаў да іх у гэты час у Вільню і наведваў пастаноўкі “Раскіда-

Куратары выставы “Абуджаная жалейка” вядучы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Павел Каралёў і загадчыца навукова-асветніцкага аддзела музея Марыя Барткова.

нага гнязда”, якую ставілі вучні Віленскай беларускай гімназіі, — працягвае куратар выставы. — Верагодна, што кнігі ён і вазіў менавіта на патрэбы беларускіх вучняў, толькі вось цяжка ўявіць, як ён здолеў фізічна транспартаваць такі цяжар.

Урэшце, Янка Купала вырашае, што мусіць займацца чымсьці адным — альбо палітыкай, альбо творчасцю. Ён не прымае савецкую рэчаіснасць да канца, але вымушаны з ёй прымірыцца. І яму рэгулярна ставілі гэты ўвін.

— Верагодна, Купала адышоў ад вялікай палітыкі таму, што не змог да канца прыняць Савецкую Беларусь, але і пакідаць родны край не хацеў, — адзначае спадар Кара-

лёў. — Нават у 1926 годзе адзін са стваральнікаў палітычнай карнай сістэмы і “змагар” з беларускай інтэлігенцыяй Іосіф Апанскі ў сваёй дакладнай запісцы адзначаў, што паэт выказваецца пра немагчымасць для “салавейкі пісаць, калі той знаходзіцца ў клетцы”. Але Купала застаецца ў БССР, бо для яго ніякай іншай Беларусі, апроча савецкай, больш не было.

Можна меркаваць, што ў нетрах фондасховішчаў даследчыкаў чакае яшчэ мноства адкрыццяў, датычных таго перыяду. Як паведаміла Марыя Барткова, толькі ў знакамітым 325 фондзе Нацыянальнага архіва Беларусі захоўваецца 229 спраў, прысвечаных падзеям 1918 і 1919 гадоў:

— А мы ж у выставе “Абуджаная жалейка” дэманструем толькі малую частку дакументаў — можа, спраў з 30... Дый ва ўласных фондах нашага музея яшчэ багата цікавага. Шмат матэрыялаў, звязаных непасрэдна з Купалам і яго жонкай, якая таксама брала актыўны ўдзел у падзеях тых гадоў, знаходзіцца ў іншых архівах — напрыклад, у Смаленску. Гэтай выставай нам хацелася б падкрэсліць найбольш гуманітарны аспект іх дзейнасці і нагадаць, што Янка Купала быў не толькі літаратарам.

У 1919 годзе Купала стаў намеснікам Часовага беларускага нацыянальнага камітэта. Некаторыя дакументы, прысвечаныя яго працы, экспануюцца ўпершыню.

Мандат на аўтэнтыку

*Ці мае права “эстраднік”
замахвацца на спадчыну?*

“У рэдакцыю прыйшоў ліст...” — колькі разоў такой фразай пачыналіся артыкулы ў розных СМІ. Натуральна, прыходзяць лісты і ў “К”, і, бадай, ніводзін не застаецца па-за ўвагай. Не стаў выключэннем і зварот Любові Машталяр.

Алег КЛІМАЎ

Жыхарка Пінска, сярод іншага, напісала і наступнае (цытую ў арыгінале): “...совершается последнее преступление по отношению к народной песне... последние пару лет собираются певцы-эстрадники, операторы, режиссеры и кто-то там еще, ездят по фольклорным коллективам по всей Белоруссии и песни, которые пели наши бабушки, мамы сразу же переделывают на свой эстрадный манер... Кто дал им право “рубить под корень” песни наших предков, нашу культуру? В наше время нужно наоборот — возрождать всё забытое, старое, чтобы хоть что-то осталось нашим детям, внукам... Помню песни, которые пела моя мама. Но я боюсь за эти песни, так как они тоже могут попасть под эту “перестройку”. Мы, простые участники сельских клубов, стараемся по крупицам возрождать традиции и культуру наших предков, а кто-то на этом зарабатывает и делает карьеру... Мое им пожелание: “...не губите народную песню”.

Прачытаўшы гэты крык душы, я выказаў здагадку, што гаворка ў лісце ідзе пра тэлепраграму “Наперад у мінулае”. Яе стваральнікі вольна ўжо амаль 6 (!) гадоў падарожнічаюць па Беларусі, здымаючы ў самых розных яе кутках народныя песні, абрады і гэтак далей і выкананні мясцовых артыстаў — захавальнікаў і папулярызатараў нацыянальнай культуры. Аўтэнтычная творчасць і складае большую частку хронаметражу перадач, а “гарнірам” да яе ідзе адна з арыгінальных старадаўніх песень, пераствораная ў сучаснай аранжыроўцы і спетая больш ці менш папулярным сучасным выканаўцам.

Па каментарый адносна выказаных у лісце прэтэнзій я звярнуўся да Сяргея Сухамліна — вядомага айчыннага кампазітара, паэта-песенніка, спевака і прадзюсара. Менавіта ён — у якасці аранжыроўшчыка і гукарэжысёра — і надае народным песням новае гучанне ў праграме “Наперад у мінулае”.

А выслухаўшы Сяргея, я вырашыў, што яму неабходны апанент, які ў нечым падзяляе пазіцыю спадарыні Машталяр. Выбар спыніўся на Іване Кірчуку — лідары этна-трыа “Троіца”, знакамітым папулярызатары і даследчыку беларускай культуры і, у прыватнасці, яе песеннай спадчыны. Ён і сам не цураецца яе пераасэнсоўваць на лад уласнага калектыву. Кірчука я таксама азнаёміў са зместам ліста.

Сяргей СУХАМЛІН:

Зразумела, для тых, каму народная творчасць вельмі дарагая, вольнае абыходжанне з першаасновай — тэкстам, зыходнай мелодыяй — здаецца блюзнерствам, недазваляльнай фрывольнасцю. Ім важна, каб старажытныя песні і манера іх выканання заставаліся некранутымі сучаснасцю. Але ж такімі яны і застаюцца — асноўная частка перадачы і прапануе тэлегледачам самую што ні ёсць аўтэнтыку. На яе ніхто не замахваецца! І толькі напрыканцы праграмы гучыць перааранжыраваная старадаўняя песня.

Навошта гэта патрэбна? Наколькі я разумею, адна з

задач праекта заключаецца ў тым, каб данесці народную спадчыну да моладзі. Аднак на сёння мэтавую аўдыторыю праграмы, як мне бачыцца, складаюць людзі старэйшага і сярэдняга ўзросту — інтэлігенцыя з якой-небудзь адукацыяй.

Іван КІРЧУК:

Да сучасных пераробак народных песень стаўленне ў мяне дваістае. З аднаго боку, калі зусім не чапаць шматвяковую песенную спадчыну, выкарыстоўваючы сённяшнія інструменты, тэхналогіі, аранжыровачныя хады, калі пакінуць яе ў перададзеным нам продкамі выглядзе — то, баюся, праз нейкі час яна толькі ў сваіх вёсках і застаецца. Больш за тое: цяпер вельмі востра стаіць пытанне выжывання такіх твораў наогул, паколькі іх выканаўцы і захавальнікі — бабулі і дзядулі — на жаль, проста сыходзяць з жыцця, і далёка не заўсёды ёсць прадаўжальнікі іх святой місіі. Вёскі пусцеюць, а значыць, і захавальнікаў традыцый — у тым ліку, і сярод культуротнікаў — з

кожным годам становіцца менш. Таму добра, што такую спадчыну спрабуе збраць хоць хтосьці з маладых аранжыроўшчыкаў, гукарэжысёраў, спевакоў.

І тут я пераходжу да іншага боку медала. Так, мне таксама нярэдка не падабаецца тое, як яны яе “берагуць”. Абразаючы, напрыклад,

Асабіста ў мяне няма жадання станавіцца абаронцам або крытыкам спадара Сухамліна. Рыхтуючы гэты матэрыял, я проста ўспомніў ансамбль “Песняры” з яго шматлікімі перапрацоўкамі народных песень, за якія калектыву ў свой час таксама нямала перапала ад адэптаў чысціні традыцый. А некаторыя меркаванні свайго не памянлі нават пасля таго, як гэтыя “наватворы” сталі класікай

беларускай культуры. Маё ж меркаванне такое: можа, кланяцца ў ногі аўтарам “Наперад...” усёй грамадой і не трэба — паклонаў у першую чаргу заслугоўваюць тыя, хто на месцах, у глыбінцы, беражэ наш фальклор, перадае яго з пакалення ў пакаленне.

Але “дзякуй” сказаць стваральнікам праекта варта. Іх таксама хвалюе захаванасць нашай спадчыны і тое, у якія рукі яна прыойдзе заўтра,

Таму мы і імкнёмся гаварыць з маладой аўдыторыяй на яе мове, з яе лексікай, блізкімі ёй музычнымі сродкамі.

Як аранжыроўшчыку мне падабаецца працаваць з народнымі песнямі. Для мяне яны — поле эксперыменту: што можна зрабіць з гэтым музычным радком, як можна яго разбіць, ускладніць, укласці ў правільную музычную форму. Іншая справа, што ёсць пэўны пласт беларускай песеннай спадчыны, які ў сваім першапачатковым выглядзе не надта цікавы, а то і зусім сумны, аднастайны, прымітыўны. І як такі матэрыял ні спрабуй перааранжыраваць, яго новая рэдакцыя маладому

пакаленню наўрад ці будзе па душы.

У гэтым і заключаецца сапраўдная праблема праекта: у пошуках аўтэнтчнага ён, бы той камбайн, малодць усё запар. На мой погляд, калі ёсць патрэба ў такіх праграмах (і добра, што ёсць), больш правільна было б арганізаваць цэлую экспедыцыю, каб журналісты з год не вылазілі з глыбіні, шукаючы там сапраўдныя песенныя дьяменты, выбітныя ўзоры беларускай культуры, якія неаспрэчна вартыя ўвагі, захавання і надання ім сучаснага музычнага дыхання. Зрэшты, і тое, што цяпер робяць аўтары “Наперад у мінулае”, за слугоўвае толькі павагі і ўсялякай падтрымкі.

складаныя доўгія ноты, доўгія вольна абыходзячыся з рытуальнымі, абрадавымі песнямі. Такое здараецца, перш за ўсё, з-за неразумнення нашага фальклору як такога. Бо нельга — проста нельга і ўсё! — рабіць шоу з таго, што для нашых прабацькоў з’яўлялася сакральным. Чалавек, які бярэцца за такую справу, павінен хоць нешта разумець у беларускай аўтэнтцы, хоць неяк разбірацца ў этніцы. На карысць яму пойдзе і дэталёвае знаёмства з найлепшымі ўзорамі пераасэнсаванай народнай творчасці — скажам, творчасцю “Песняроў” або “Палаца”.

Дарэчы, “Троіцы” таксама даставалася за тое, што мы складалі адну кампазіцыю з дзвюх-трох народных песень, узяўшы адсюль фрагмент,

адтуль — прыпеў. Але глабальна традыцыю мы не парушалі, не пераступалі тую мяжу, якую нельга пераступіць. Усе гэтыя часткі ў сваёй першааснове былі на адну тэму і вытрыманя ў адзіным меладычным, настраёвым ключы.

Увогуле, я разумею тых, хто перажывае і за захаванасць аўтэнтчнай песеннай культуры, і за тое, як і якімі сродкамі яна перадаецца новым пакаленням музыкантаў — ды, адпаведна, і новым слухачам. Разумею, але... Ці варта тут ісці па шляху абмежавання? Маўляў, вось гэтаму можна выдаць мандат на перазапіс і перавыкананне, а гэтаму — не? Не ведаю. Ды і даўнымдаўно ўжо няма тых, хто меў бы манапольнае права распараджацца нашай спадчынай.

паслязаўтра. І як могуць, як умеюць, як лічаць патрэбным, яны і распавядаюць людзям аб набытку гэтым. Паверце, Любоў Ульянаўна, так яно і ёсць на самай справе, і прабачце, калі што не так. Дзякуй і вам — за неабякавасць да нашай культуры, шчырую трывогу за яе, за тое, што застаецца чытачом “К”. Заўсёды вашыя, з павагай.

К

Ліст у рэдакцыю

24 лютага ў Палацы Рэспублікі адбыўся канцэрт Прэзідэнцкага аркестра Рэспублікі Беларусь “Я, канешне, вярнуся...”, прысвечаны памяці Уладзіміра Высоцкага. Зала на дзве з паловай тысячы месцаў была паўноткай. Пспех праграмы — безумоўны і ашаламляльны — сведчыць за тое, што творчасць легендарнага барда па-ранейшаму запатрабаваная. Здавалася б, пра што яшчэ казаць? Але ўсё ж...

Дык чаму быў прысвечаны канцэрт: памяці Высоцкага або 80-годдзю з дня яго нараджэн-

Высоцкі вывезе?

ня? Здавалася б, якая розніца? Але розніца насамрэч ёсць. Дзень памяці — гэта 25 ліпеня, калі барда не стала. А ўзімку мы святкавалі яго юбілей. І прысвяціўшы канцэрт памяці Высоцкага, яго завадатары яўна занізілі гістарычны статус дадзенай імпрэзы. Зрэшты, вельмі многія ўстановы — а сярод іх, напрыклад, кінастудыя “Беларусьфільм” і Музей кіно — наогул абышлі гэтую дату маўчаннем.

Канцэрт меў два аддзяленні — хаця сам Высоцкі заўсёды выступаў без перапынку. Своеасаблівым эмацыйным пікам стала песня ў выкананні Артура

Федаровіча “Палыванне на ваўкоў”. У ёй удалося дасягнуць фантастычнага зліцця музыкі і слова! Але гэты нумар у праграме стаяў шостым, патрапіўшы ў першае аддзяленне. Адпаведна, наперадзе былі яшчэ тры чвэрці канцэрта. Утрымаць астатнюю яго частку на такой высокай ноце было проста немагчыма.

Павел Нарачанскі — выканаўца неверагоднай эмацыйнай сілы — у першым аддзяленні спяваў “Коней наравістых”, а пасля гэтай песні выканаў “Скалалазку”. Надлом у глядацкім успрыняцці быў, бадай, непазбежным. Эстэтычная задача любой канцэртнай пра-

грамы заключаецца ва ўменні нарошчываць і ўзмацняць пачуццёвы напал да самай апошняй хвіліны. З такога пункту гледжання праграма была выбудаваная яўна хаатычна. Маўляў, Высоцкі вывезе...

А пастаяннае мільгаценне на задніку сцэны кіна- і фотакадраў? Выканаўцы мусілі пастаянна канкуруюць з гэтым яўна не лепшым чынам падобным візуальным шэрагам. Глядач быў вымушаны дзяліць сваю ўвагу паміж артыстам, аркестрам і кінаэкранам. І гэтае спаборніцтва — яўна не на карысць выканаўцы.

Цяпер Высоцкага ведаюць усе. Таму няма неабходнасці засмечваць увагу гледачоў мноствам выяваў на экране. Кожны кадр павінен быць строга маты-

ваным. Сіла музыкі ў тысячу разоў важней. Таму трэба болей верыць і давацца ёй.

Адзін з варыянтаў падобнай праграмы мог бы цалкам прысвячацца тэме “Песні Высоцкага для беларускага кіно”. Дасюль у нас такой праграмы не створана ні ў тэлевізійным, ні ў канцэртным фармаце. Зрабілі яе толькі энтузіясты з кінаклуба Уладзіміра Высоцкага, але ў гэтага клуба на сёння няма нават адраса.

І тым не меней. Гістарычная падзея адбылася! Мінчане ў чарговы раз давалі, што Высоцкі ў XXI стагоддзі па-ранейшаму актуальны і запатрабаваны людзьмі.

Іван СПОСАБАЎ,
прапагандыст творчасці
Уладзіміра Высоцкага

Вяртаючыся да надрукаванага

Тэатральная прастора Беларусі даволі малая. 28 прафесійных тэатраў на краіну — ці ж гэта многа? І кожны добра ведае калег з любога сталічнага ці рэгіянальнага тэатраў, бо капні крыху глыбей — і высветліцца, што гэты дырэктар у студэнцкія часы жыў у інтэрнацкім пакоі разам з тым рэжысёрам, а адзін актёр быў аднакурснікам / сябрам / хросным другому артысту. Журналісты і крытыкі, якія пішуць пра сцэнічнае мастацтва, часцей за ўсё таксама выйшлі ўсё з той жа тэатральнай пясочніцы. Таму звычайна падыходзяць да асвятлення падзей не толькі прафесійна, але і надзвычай далікатна. З гэтай прычыны я вельмі не люблю, калі ў тэатральнай сям’і (хай і гучыць тое пафасна) разгараюцца крыўды на ўсіх і кожнага. Прапаную з павагай выслухаць аргументы адзін аднаго і пакінуць кожнаму з бакоў права на іх асабістае меркаванне.

Настасся ПАНКРАТАВА

З чаго такі ўступ? Бо не заканчваецца хваляванне пасля майго папярэдняга матэрыялу, што апісваў сітуацыю, якая склалася паміж рэжысёрам Юрыем Дзіваковым і Новым драматычным тэатрам. Сітуацыя сапраўды нестандартная — прэцэдэнтны, калі спектакль здымалі з вытворчасці яшчэ да прэм’еры, цяжка прыгадаць.

Артыкул “Вельмі прафесійна, таму не падыходзіць” (№8 за 2018 г.) выклікаў розгалас сярод людзей неаб’якавых. У артыкуле я прадставіла погляд на ўзніклую праблему кожнага з удзельнікаў, прыводзячы довады

абодвух бакоў. І пакуль у сацсетках набіраў абароты перапост гэтага матэрыялу, у рэдакцыю “К” прыйшоў адкрыты ліст галоўнага рэжысёра Новага драматычнага тэатра Сяргея Кулікоўскага. Неўзабаве ён быў апублікаваны і на інтэрнэт-партале “Культпрасвет”.

Пакіну на сумленні аўтара тэзісы, звернутыя асабіста да мяне (нагадаць пра гэтыку паважанаму мной творцу некая няёмка). Прафесійны рэжысёр даў ацэнку журналісцкаму тэксту па сваім, рэжысёрскім, рахунку. Але журналісты кіруюцца правіламі даваць магчымасць выказацца кожнаму з канфліктуючых бакоў. Паўтаруся, мой матэрыял змяшчаў меркаванні як “пацярпелага”

Вайна і мір асобна ўзятага тэатра

рэжысёра, так і дырэктара тэатра.

Вось і цяпер мы публікуем вытрымку з ліста спадара Кулікоўскага — той урываек, дзе ён выказаваецца ад першай асобы. Высновы ж хай кожны робіць сам. Меркаванне аўтара можа не супадаць з меркаваннем рэдакцыі.

“Я, Сяргей Міхайлавіч Кулікоўскі (галоўны рэжысёр Новага тэатра), лічу сваім абавязкам патлумачыць тую сітуацыю, якая склалася. Меркаванне, выказанае вышэй (ма-

ецца на ўвазе пост у групе Новага тэатра ў сацсетках — Н.П.), не з’яўляецца меркаваннем усёй трупы. У выніку тэатр прыняў прапановы Дзівакова прапрацаваць над п’есай Маякоўскага “Клоп”. Ідэю з энтузіязмам падхпіў мастацкі савет.

У працэсе работы над спектаклем “Клоп” рэжысёра Юрыя Дзівакова стала відавочным, што характар спектакля мае яскрава выяўлены, эксперыментальны, нечаканы характар. Работа зна-

ходзілася на пачатковым этапе і натуральным чынам у тэатра ўзніклі сумненні — ці накіравана гэта на мінскую шырокую публіку. Ці падрыхтаваны шараговы мінскі глядач успрымаць такія неардынарныя спектаклі.

Юрыю было прапанавана выйсці з асноўнага рэпертуарнага ліста і перайсці на падрыхтаваную эксперыментальную (малую) сцэну. Дзівакоў узяў час на роздум і адмовіўся ад прапановы тэатра, патлумачыўшы гэта тым,

што яму патрэбна вялікая колькасць часу, каб перайсці ў іншую тэатральную прастору. Тэатр пайшоў насустрач, прапанаваны час выпуску спектакля.

Юры Дзівакоў адмовіўся, патлумачыўшы тое далейшым шчыльным працоўным графікам”.

Я не лічу патрэбным распачынаць ліставанне, бо ў вышэйназваным артыкуле ўсе пытанні былі разгледжаны разгорнута, падрабязна і аб’ектыўна. **К**

У сваім адкрытым лісце Сяргей Кулікоўскі не толькі ўжывае ў дачыненні да нашага тэатральнага аглядальніка знак двукосся (маўляў, не Бялінскі), і не толькі разважае пра прыроду чалавечых жарсцяў. Тут ёсць і канкрэтныя тлумачэнні таго папраўдзе прыкрага непаразумення, якое адбылося з пастаноўкай “Клапа”.

Ілья СВІРЫН

Разабрацца, хто ж, па версіі спадара Кулікоўскага, быў ініцыятарам пастаноўкі на сцэне НДТ “незвычайнага” спектакля, з тэксту ліста няпроста. У першым абзацы аўтар піша, што “*театр пошел навстречу режиссеру*”, а ў перадапошнім — што “*театр вел переговоры с одним из ярких режиссеров Беларуси с предложением поработать на сцене Нового театра*”. Сам Дзівакоў, нагадаем, запэўнівае, што прапанавалі менавіта яму.

Па словах спадара Кулікоўскага, перанос пастаноўкі на малую сцэну не задаволіў рэжысёра не па творчых, а па меркавальных прычынах: “он

Пра сямейных інсектаў

іспугался, что это отразится на его гонораре и уменьшении постановочных средств. (...) И тогда наступил акт предательства — актеры у режиссера отошли на второй или еще более отдаленный план из-за того, что режиссер счел себя обиженным возможным снижением, поворачивая — возможным, снижением гонорара”. На думку самога Дзівакова, гэтае абвінавачванне выглядае не надта лагічным і абгрунтаваным:

— Калі б я меў чыста меркантыльны інтарэс, дык наадварот не сыходзіў бы і працягнуў працаваць на малой сцэне, каб урэшце атрымаць хоць які ганарар. Але справа тут зусім у іншым. Па-першае, рашэнне тэатра падалося мне проста некарэктным. Па-другое, перанесці спектакль у сціслыя тэрміны было немагчыма нават чыста фізічна.

Каментавачь чыесці намеры ды інтэнцыі — справа рызыкаўна. Таму варта найперш спыніцца

на саміх прычынах, якія прывялі да “змены коней на пераправе” — пераносу спектакля на іншую сцэну ўжо ў працэсе работы над ім. Як вынікае з ліста, іх дзве.

Першая — фінансавая. “*Действительно, репертуарный субсидируемый государством театр работает в рамках плана и финансирования, что подразумевает определенное наполнение зала зрителями*”, — справядліва адзначае галоўны рэжысёр НДТ. На яго думку, эксперыментальны і незразумелы шырокай аўдыторыі спектакль запоўніць залу не здатны.

Натуральна, абвергнуць альбо пацвердзіць такія тэзісы ужо немагчыма — “Клапа” ж не будзе, і як тут правяршыць? Але 19 сакавіка стараннямі цэнтра “Арт Карпарэйшн” адбудзецца прэм’ера іншага спектакля таго самага рэжысёра — “Крыжовыпадходзяцей” паводле п’есы Андрэя Іванова. Мяркуючы па звестках бі-

Юры Дзівакоў.

Сяргей Кулікоўскі.

летных аператараў, за два тыдні да падзеі ўжо была прададзена палова са 160 білетаў. Кожны з іх, дарэчы, каштуе 20 рублёў — куды болей, чым у дзяржаўных тэатрах.

Натуральна, казаць пра ажыятажны попыт на

падобныя спектаклі будзе перабольшваннем — камедыі яўна дадуць ім фору. Аднак несумненна і тое, што сваю публіку яны маюць. І гэта зусім не “человек до 20-ти”, як сцвярджае аўтар ліста. Болей за тое, эксперыментальныя пастаноўкі здатныя зацягнуць у тэатр тых, каго наўрад ці завабіш на камедыі або дабротныя рэалістычныя драмы. Бо патрабаванні аўдыторыі сёння вельмі размаітыя, і чым шырэйшы асартымент, тым болей магчымасцяў знайсці свайго глядача. Або глядачоў, бо яны могуць быць дужа рознымі.

— Вырашаць за глядача, што яму будзе зразумела, а што не, мы не маем права, — перакананы Юры Дзівакоў. — Гэтым самым мы моцна яго прыніжаем. Нават дзіўна, калі гэта спрабуюць рабіць людзі, якія і самі даўно ўжо працуюць у тэатры.

Другая прычына тычыцца гэтыкі. Аўтар ліста называе творчасць Дзівакова “*искусством, состоящим из демонстраций актов дефекации и свободного употребления неформальной лексики*”. Папраўдзіўшы рэжысёра некая пракаментавачь такую характарыстыку, сутыкнуўся з яго недаўменнем. Адна лацінскае слоўца нават

давялося паўтараць у слухаўку пару-тройку разоў.

— Не ведаю, хто там што мог убачыць падчас рэпетыцый, — кажа ён. — Шчыра кажучы, наогул вельмі цяжка каментавачь тую работу, якая зроблена добра калі працэнты на тры. Але мушу запэўніць: намеру шакаваць глядача нейкімі непрыстойнасцямі ў нас не было. Што ж тычыцца табуяванай лексікі... Магчыма, яна і праслізгвала дзе-нідзе падчас рэпетыцыйнага працэсу, калі актёрам дазвалялася поўная эмацыйная разнаволенасць. Але, зразумела, выносіць на глядача мы гэта не збіраліся. Мы ж разумеем, што ў дзяржаўным тэатры ёсць пэўныя табу.

Добра, што і дзяржаўны тэатр, са свайго боку, разумее неабходнасць іх... не, зусім не адпрэчвання, а ўдумлівай рэвізіі. Менавіта гэтым і тлумачацца розныя рызыкаўныя ініцыятывы з непрадказальным вынікам — кшталту той самай пастаноўкі “Клапа”. І шкада, калі ўсё гэта абарочваецца адно толькі “сямейнымі непаразуменнямі”. Шкада, калі замест творчых тараканаў (пажадана, мадагаскарскіх) на публіку выпаўзаюць нейкія дробныя інсекты. **К**

Творчыя вечары ў Беларускам саюзе кампазітараў заўсёды незвычайныя і хваляючыя. Атмасфера на іх пануе папраўдзе сямейная — публіку аб'ядноўваюць агульныя глыбокія адчуванні. Кожная такая сустрэча — глыток натхнення сярод шэрых будняў. Але адна з апошніх была асаблівай. Яе героямі сталі юныя, але ўжо дасведчаныя музыканты. Багдану Бабічу — 15 гадоў, яго сястры Марыяне — усяго 11.

САМЫ МАЛАДЫ КАНЦЭРТМАЙСТАР

15-гадовы піяніст ужо двойчы станавіўся стыпендыятам Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Лаўрэат сямі міжнародных конкурсаў, на адным з якіх і яшчэ на рэспубліканскім, ён узяў Гранпры. Тройчы лаўрэат Рэспубліканскага творчага радыёконкурсу “Маладыя таленты Беларусі”. Да таго ж, акампауючы сваёй сястры Марыяне падчас розных імпрэзаў, ён стаў самым юным канцэртмайстрам краіны! Дуэт ужо меў выступы ў Мінску, Маскве, Санкт-Пецярбургу, Курску. А літаральна ў канцы 2017-га Багдан стаў пераможцам другога сезона тэлевізійнага праекту “Талент краіны”.

Фартэпіяна для юнага музыканта — гэта не проста інструмент. Гэта сродак для стварэння незвычайнай атмасферы чарадзейства і пагружэння ў яе слухачоў. Такая адоранасць праявілася ў хлопчыка з ранняга дзяцінства. Любоў да музыкі прывідала сыну яго мама — Святлана Ігараўна. Яна часта ўключала хлопчыку аўдыязапісы: класіку, сучасныя песні, а ён уважліва слухаў і ўбіраў кожную ноту.

— Ужо ў годзік Багдан пазнаваў песню “Прапаў сабака” па першых чатырох гуках! А ў тры гады ўмеў адстукваць рытмы, — распавяла Святлана Бабіч пра першыя крокі ў музыцы свайго сына, адказваючы на пытанні вядучага і арганізатара вечара Віктара Кісценя.

Асвойваць фартэпіяна Багдан пачаў у 6 гадоў. Педагагі адразу заўважылі, што ў хлопчыка абсалютны слых. Цяпер юнак вучыцца ў 9 класе Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Што характэрна, творчы вечар піяніста быў прысвечаны музыцы беларускіх кампазітараў. Адкрылі яго стрыманае

Двое ў Музыцы, не лічачы бацькоў

“Адажыя” з “Маленькага прынца” Яўгена Глебава і фрагменты балета “Святло і цені” Генрыха Вагнера. Апошні з іх — віртуозны “Фантастычны танец” — лічыцца занадта складаным для гімназіста. Аднак педагог Багдана, дацэнт Акадэміі музыкі Наталля Ташчыліна даверыла сыграць гэты шэдэўр свайму юнаму вучню яшчэ ў праекце “Талент краіны”. І, трэба сказаць, не пралічылася! Дарэчы, майстар-клас па выкананні “Фантастычнага танца” Багдану даваў сам аўтар яго фартэпіянай транскрыпцыі — знакаміты беларускі піяніст Ігар Алоўнікаў.

Здавалася, юны музыкант зусім не хваляваўся, выконваючы гэты твор. Перад слухачамі ён трымаўся ўпэўнена — як сапраўдны прафесіянал.

— Боязь, хваляванне перад выступамі прысутнічаюць заўсёды, — прызнаўся Багдан у гутарцы з Віктарам Кісценем. — Але калі я сяду за інструмент — адразу занурваюся ў музыку, і хваляванне знікае.

Далей юны майстар сыграў “Накюрн” Яна Тарасевіча. І зноў апладысменты не прымусілі сябе чакаць! З кожным творам раскрываўся характар музыканта, яго багаты пачуццёвы свет.

МУЛЬТЫІНСТРУМЕНТАЛІСТ У СВАЕ 11

Слухачы даведзіліся, што Багдан не толькі цудоўна грае, але і сам складае прыгожую музыку. Напрыклад, у верасні 2017 года на канцэрце да Дня горада і ў эфіры канала “Культура” Беларускага радыё была прэзентавана ягоная песня “Мой Мінск”, прысвечаная 950-годдзю сталіцы. Аўтарам слоў да яе стаў бацька кампазітара Віталь Бабіч, а выканаўцам — сястра Марыяна.

Чароўная і абаяльная спявачка на гэтым вечары ў Беларускам саюзе кампазітараў уразіла публіку сваім высокім голасам. Гэтая дзяўчынка, не звважаючы на сваю інваліднасць па зроку, — сапраўдны мультыінструменталіст, якая наведвае не адну музычную школу, а дзве. Акрамя навучання вакалу, асвойвае ігру на флейце, скрыпцы і фартэпіяна, з’яўляецца салісткай інклюзіўнага хору “Радасць душы”. Не раз удзельнічала ў міжнарод-

Святлана і Віктар Бабічы з сынам Багданам і дачкой Марыянай.
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

ных конкурсах. Выступала на вялікай сцэне ў дуэце з вядомымі спевакамі Тарыелам Майсурадзэ ў Маскве і Ігарам Манашыравым у Мінску. Да ўсяго, у вольны ад заняткаў музыкой час дзяўчынка любіць маляваць, таму на дзень нараджэння чакае ў падарунак ад бацькоў мальберт і холст. Марыяна прызналася, што ёй вельмі падабаецца выступаць з братам у дуэце:

— Мы на сцэне цудоўна адчуваем адно аднаго, забываемся на нейкія дробныя сваркі.

Пасля песні “Мой Мінск” Марыяна пад акампамент Багдана сыграла твор для флейты “Скерцына” Мікалая Аладава. П’еса прагучала ў іх выкананні ўпершыню.

ПАВЕРЫЦЬ У СЯБЕ

Напэўна, такога выдатнага дуэта не адбылося б, калі б не заслуга іх бацькоў — Святланы і Віталія. У гэтай сям’і ёсць моцныя музычныя карані. Баць-

ка Святланы Ігар Цішкевіч — прафесійны музыкант, які яшчэ за савецкім часам працаваў загадчыкам кафедры музыкі Гродзенскага педінстытута, іграў на баяне, духавых і фартэпіяна. У родзе ёсць і сучасны беларускі кампазітар — Людміла Шлег. А сама Святлана Бабіч працуе настаўнікам музыкі ў сталічнай школе №188.

Віталь Бабіч — прафесійны журналіст, літаратар, а “па сумяшчальніцтве” — прадзюсар Багдана і Марыяны. У свой час Святлана і Віталь таксама былі музычным дуэтам пад назвай “Чистоведник”, выступалі ў жанры аўтарскай песні на розных імпрэзах. Цяпер жа галоўная каштоўнасць для іх — творчае развіццё дзяцей. Дэвіз сям’і Бабіч: “Ні дня без музыкі!” Бацькі ўпэўнены, што толькі выразна пастаўленыя мэты і разумна распланаваны час дапамагаюць набліжацца да ідэалу.

Зразумела, на творчай сустрэчы былі і педагогі

юных талентаў. Гэта Канстанцін Арцём (ён вельмі дапамог Багдану ў працы над акампаментам песні “Мой Мінск”) і Юлія Меньшыкава, якая навучае Марыяну акадэмічнаму вакалу ў Дзіцячай музычнай школе мастацтваў № 10 імя Яўгена Глебава. Яна распавяла пра тое, як Фонд падтрымлівае юныя дараванні (Багдан і Марыяна — яго стыпендыяты), дапамагаючы прадстаўнікам класічнай музыкі — таго кірунку, які сёння, на жаль, мае куды менш увагі ў параўнанні з эстрадай. Галіна Анвараўна згадала таксама і пра тое, што Багдан нядаўна атрымаў майстар-клас ад самога Юрыя Розума — сусветна

вядомага расійскага піяніста. Натуральна, такі памяты дзень застаўся ў сэрцы музыканта назаўжды.

Не абышоўся вечар і без твораў сучасных беларускіх кампазітараў. Багдан і Марыяна выканалі песню Ave Maria Аліны Безенсон. Сама аўтарка была сярод глядачоў і прамовіла вельмі кранальныя словы пра сям’ю Бабіч:

— Знаёмства з імі лічу сапраўдным чудам. Калі я нядаўна была на канцэрце ў Вялікай зале філармоніі, звярнула ўвагу на Марыяну, гэтага анёла ў плоці. Я проста ўбачыла арэол над гэтай дзяўчынкай! Яна спявала Ave Maria Качыні. Ведаецца, без слёз слухаць яе выкананне я не магла.

Яшчэ адной адметнасцю творага вечара стала прэм’ера створанай адмыслова для Марыяны песні “Павер у сябе”, музыку да якой напісала Алена Храброва, а словы — Дзмітрый Ермаловіч-Дашчынскі. Перад выкананнем песні кампазітар падзялілася з залай сваімі эмоцыямі:

— Кожны, хто стварае, хай гэта будзе музыка, вершы або карціны, хоча, каб яго творчасць была ацэнена кімсьці, адгуклася ў душах людзей. Я буду вельмі шчаслівая, калі песню сапраўды пачуюць!

У завяршэнне вечара дуэт выканаў арыю Элізы з аперэты “Мая цудоўная лэдзі” Фрэдэрыка Лоў. Упершыню для гэтага сусветна вядомага твора прагучала партыя флейты. Аўтар новаўвядзення — Святлана Бабіч, а стымулам стаў леташні ўдзел Марыяны ўсё ў тым жа праекце “Таленты краіны”.

Вечар прайшоў на адным дыханні. Гледачы былі нібы вынесены ў іншае вымярэнне, у якім няма паўсядзённых клопатаў, а ёсць толькі музыка і гармонія. Мноства захопленых водгукў атрымалі і бацькі гэтага выдатнага дуэта.

Хочацца верыць, кветкі і запаленыя вочы публікі натхнілі маладых музыकाў на далейшую творчасць і працу па самаўдасканаленні. Адкрыем сакрэт: хутка яны выправяцца ў Санкт-Пецярбург на прэстыжны Міжнародны конкурс імя Антона Рубінштэйна. Шчыра жадаю ім паспяхова там выступіць — і працягнуць упэўнена рухацца абраным шляхам у свеце Музыкі!

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.)

Чамусьці ў майстэрні на вока адразу трапілі дзіцячыя малюнкi. “Гэта майго ўнука”, — патлумачыў Міхаіл Самойлавіч. І само сабою ўзнікла першае пытанне:

— Ці не бачыце свайго ўнука ў будучыні мастаком?

— Гэта як жыццё складзешца. Ён толькі ў першы клас пайшоў. У такім узросце ўсе малююць. Ды і хопіць мо ўжо ў мастацтве Басалыгаў! Я, мой брат, мой сын з нявесткаю... Дачка пра мастацтва артыкулы піша. У нас уся сям’я такая. Маці мая была выдатнай ткачыхай. Калі ў мастацтва і ўнукаў пацягне, дык перашкаджаць не стану, але і гвалтам пхаць у той бок не буду. Такі выбар чалавек робіць свядома, уяўляючы, чым гэта абярнецца.

— А чым яно можа абярнуцца?

— Мастацтва — гэта добраахвотная катарга. Мне так калісьці Міхаіл Андрэвіч Савіцкі казаў. І так яно і ёсць. У мяне ў жыцці ніколі не было ні выхадных дзён, ні адпачынку. Пры тым, што я чалавек свабодны, і ніхто мяне ні да чаго не прымушае. Зрэшты, я разумею тых, хто не хоча асабліва “замарочвацца”. Напісаў за два дні нацюрморт, аднёс у салон — і маеш сякую-такую капейчыну. А я шматфігурную батальную кампазіцыю малюю год. Калі маю працу над вобразамі Караткевіча прасачыць у часе ад задумы да рэалізацыі, дык атрымаюцца дзесяцігоддзі! Падобна на тое, што такія, як я, хутка вымруць бы тыя маманты!

— На сур’ёзнае мастацтва попыту няма?

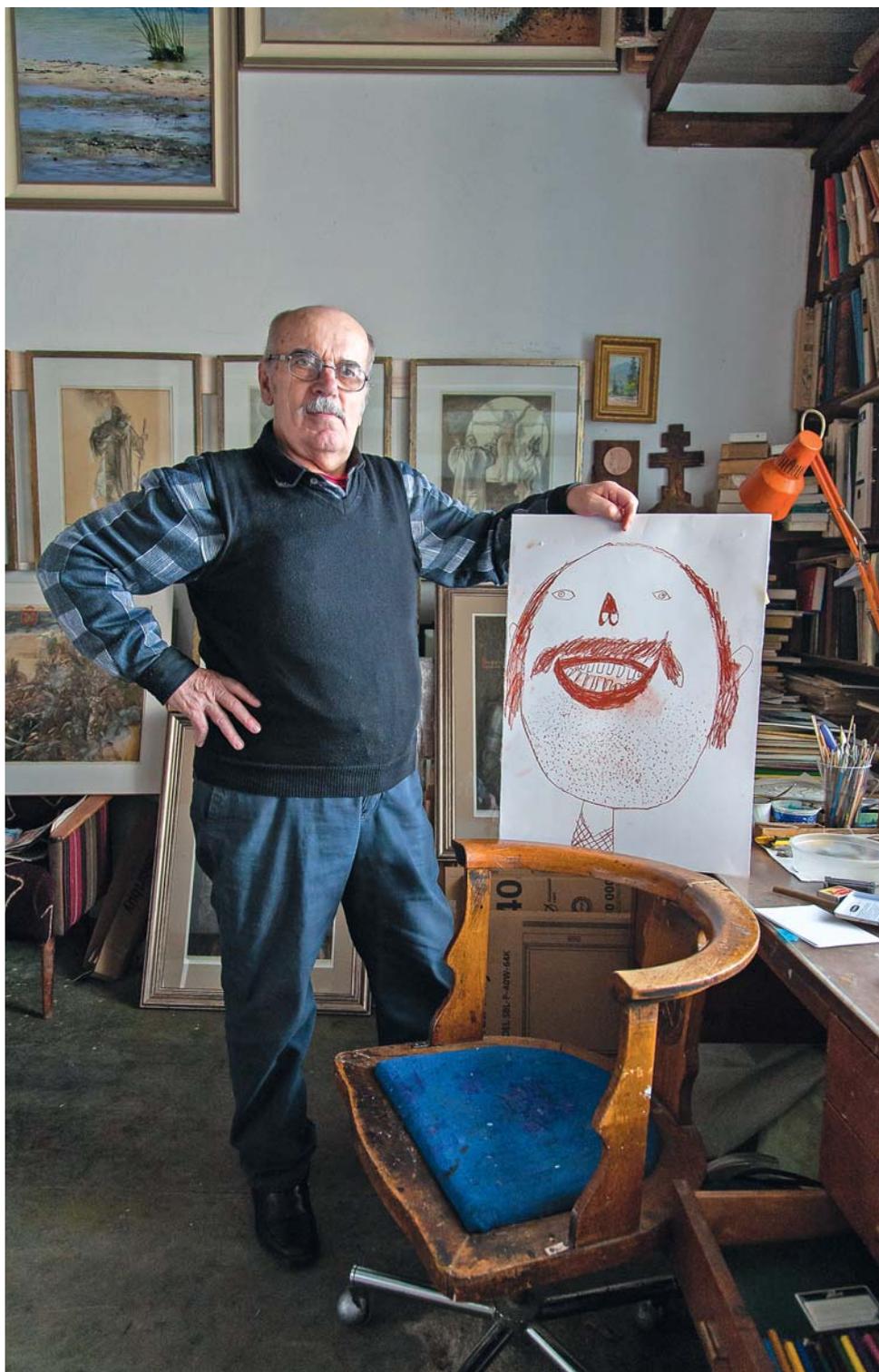
— Ёсць. Але яно не цэнніцца так, як мае быць. Спашлюся, да прыкладу, на творчасць Віктара Сташчанюка. Ён маляваў помнікі дойлідства, рабіў навукова дакладныя гістарычныя рэканструкцыі. Цяпер, калі яго ўжо з намі няма, ягоныя творы друкуюць часцей за чые іншыя. А пры жыцці ён за гэта нічога не меў.

— А чаму вы ўзяліся за ілюстраванне Караткевіча?

— Гэта было нейкае пакліканне. “Дзікае паляванне караля Стаха” я рабіў, не маючы замовы. Але была ўпэўненасць, што гэта патрэбна, што гэта ў любым выпадку не прападзе. У той час якраз была вялікая пературбацыя ў выдавецкай справе. Ніяк не маглі вызначыць, хто на чым мусіць засяродзіцца — на якой тэматыцы, хто які чытацкі асяродак павінен абслугоўваць. У адным

Слова Караткевіча бы камертон для мастака

выдавецтве мой “Стах” паўгода ляжаў, потым у другім... Пры тым, што ўсе білі сябе ў грудзі, абяцалі надрукаваць. Маўляў, гэта якраз тое, што патрэбна чытачу. А выйшла кніга ўжо ў трэцім выдавецтве. У “Беларусі”. Ім я прапанаваў выдаць і кнігу “Хрыстос прыямліўся ў Гародні”, за аздобу якой узяўся пасля “Стаха”.

— Вас вынік задаволіў?

— Працытую вядомы выраз: “Хацелі як лепей, атрымалася як заўжды”. Пачнём з таго, што ў “Дзікае паляванне...” не ўключылі галоўную ілюстрацыю — выяву самога палявання.

— Чаму?

— Забыліся. Я тады прыхварэў і не мог гэтую справу пракантраляваць. Кнігу пабачыў гатовай. Я разумею, што мастаку цяжка дагадзіць. Але ілюстрацыі і да першай, і да другой кнігі Караткевіча я рабіў, арыентуючыся на большы фармат. Каб потым пры друкаванні іх трошачку зменшыць. Максимум на чвэрць. А іх амаль на палову зменшылі. Так твары персанажаў рассыпаліся як гарох.

— А калі вы ўпершыню даведаліся, што ёсць у Беларусі такі пісьменнік — Караткевіч?

— У 1960-я. Мы з братам тады ў выдавецтве паштоўкі рабілі. Я неяк разгаварыўся з загадчыкам адзела пра жыццё, пра літаратуру. А ён і кажа: я табе дам кнігу на

два дні. Кніга наўпрост з друкарні, непераплацёная. Вокладкі няма, першых старонак — таксама. Вось тады я ўпершыню пачуў, што ёсць такі магутны пісьменнік. “Дзікае паляванне караля Стаха” прачытаў на адным дыханні і вярнуў ужо назаўтра. Такой літаратуры на беларускай мове дагэтуль не было. Тады ж я паспрабаваў нешта на тэму “Дзікага палявання...” намалюваць, але па тым часе ў мяне яшчэ не было належнага майстэрства ці досведу. Аднак я сказаў сабе, што рана ці позна да гэтай кнігі вярнуся.

— Караткевіч бачыў вашы ілюстрацыі да ягоных твораў?

— Тыя першыя сціплыя малюнкi я яму не паказваў. Са свайго досведу ведаю, што пісьменніку трэба паказваць толькі гатовую работу. А да выхаду ў свет “Дзікага палявання...” з маімі ілюстрацыямі ён не дажыў. А ўвогуле ў яго былі клопаты больш сур’ёзныя, чым аздоба сваіх кніг. Ад дасведчаных людзей чуў, што Караткевіч рукапісы дома не трымаў, хаваў у знаёмых. Так бы мовіць, на ўсялякі выпадак.

— Вы праілюстравалі дзве кнігі Караткевіча. Каб мелі магчымасць, якая стала б трэцяй?

— “Каласы пад сярпом тваім”. Але баюся, сёння я такую маштабную працу проста фізічна не пацягну. Ведаецца, калі справа скончана, у маім выпадку — калі кніга выйшла з друку, праходзіць час — і ўжо бачыш усё іншымі вачыма. Сёе-тое сёння зрабіў бы інакш. Калі можна было б, я зноў вярнуўся б да “Дзікага палявання...”, зрабіў бы некалькі дзясяткаў новых ілюстрацый у дадатак да існых. Гэты твор настолькі вобразна насычаны, што ілюстраванне ў ім можна літаральна кожную старонку.

— Бывае, што ілюстратары потым робяць станковыя работы паводле аздобы кніг. Так, Арлен Кашкурэвіч пасля працы над творамі Быкава стварыў серыю цудоўных станковых аркушаў. Вам не прыходзіла думка вярнуцца да вобразаў Караткевіча ў новым фармаце?

— У мяне ёсць аркуш “Ладдзя распачы”, у якім адбіліся мае развагі пра XX стагоддзе. Натхніў мяне менавіта Караткевіч, але ягонага рамантызму ў гэтым творы няма. Я думаю, з часам мы будзем знаходзіць у яго творах шмат такога, што не сказана наўпрост, але прысутнічае ў падтэксце. Чытаць і перачытваць іх можна бясконца.

Пачнём з падзей, што адбываюцца гэтымі днямі ў сёлетняй Культурнай сталіцы Беларусі — Наваполацку. 31 сакавіка, як распавядае дырэктар дзіцячай мастацкай школы імя Івана Хруцкага Аксана Тарасікава, у навучальнай установе працуе персанальная выстава Сяргея Прывады. Мастак пэўны час працаваў выкладчыкам згаданай мастацкай школы. У экспазіцыі — больш за 25 ягоных работ. Гэта графіка і выкананая ў арыгінальнай тэхніцы пастэль. Выстава называецца “Набываючы майстэрства” і адлюстроўвае прыгажосць Наваполаччыны.

Яўген РАГІН

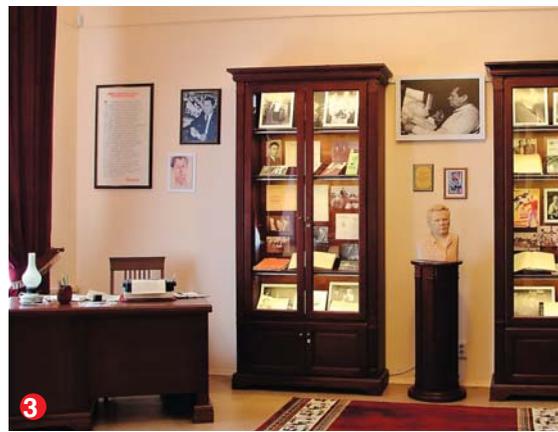
Кніга на аўтобусным прыпынку

У Наваполацкім палацы дзяцей і моладзі, распавядае кіраўнік установы Наталля Серакова, доўжыцца першы фестываль дзіцячай інструментальнай музыкі пад цікавай назвай “Адзін дзень жывой музыкі, альбо Вясенняя рапсодыя”. “Дзень” распачаты яшчэ напрыканцы мінулага года, а завершыцца 17 сакавіка. У фестывалі бяруць удзел гітарысты ды п’яністы ад 6 да 18 гадоў.

Гарадзішчанская дзіцячая школа мастацтваў (Баранавіцкі раён) у мінулым годзе была рэканструявана. А ў сакавіку тут прайшоў І адкрыты абласны дзіцячы конкурс ансамбляў “Музычны капез — 2018”. Гэта ўжо пяты па ліку конкурс дзіцячага калектыўнага музыцыравання. Але дзякуючы таму, што плошчы ўстановы павялічыліся, пашырылася і геаграфія мерапрыемства. Пад дахам Гарадзішчанскай ДШМ сабраліся 104 удзельнікі 32 ансамбляў з Пружанскага, Пінскага, Бярозаўскага, Камянецкага і Баранавіцкага раёнаў. Гран-пры атрымала Пружанская ДШМ.

І яшчэ адна інфармацыя з Баранавіцкага раёна. Загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу і рэкламы Баранавіцкай цэнтральнай раённай бібліятэкі Святлана Ашыбкіна распавядае пра маштабны раённы бібліятэчны праект “ІНФА. библиотека // кропкі доступу”. “Адным са складнікаў праекта, — піша яна, — стала PR-акцыя “Чытацкі прытынак”. Цягам года супрацоўнікі ЦРБ вандравалі на малых населеных пунктах Баранавіцкага раёна, прапаноўвалі вяскоўцам самы разнастайны спектр паслуг і заняткаў. Кожная выязная бібліятэчная пляцоўка на аўтобусных прыпынках была тэматычнай.

Гомельская абласная бібліятэка прэзентавала мемарыяльную залу, прысвечаную народнаму пісьменніку Беларусі Андрэю Макаёнку, які нарадзіўся на Рагачоўшчыне. Галоўны бібліятэкар аддзела краязнаўства Ніна Сержыкава паведамляе, што гэта адно з першых мерапрыемстваў, якія запланаваны бібліятэкай у Год малой радзімы. “Падставай для стварэння залы, — працягвае аўтар, — стаў архіў драматурга, які перадала бібліятэцы яго жонка Любоў Іванавна. У экспазіцыі — камсамольскі і ваенны білеты, узнагароды, пасведчанне народнага пісьменніка з нагрудным знакам, кнігі, лісты, тэлеграмы,

- На здымках:**
 1 У Навагрудак завітаў Яўгеній Анегін.
 2 У Горках згадваюць Максіма Гарэцкага.
 3 Мемарыяльная зала Андрэя Макаёнка ў Гомельскай абласной бібліятэцы.
 4 Віцебшчына рыхтуецца да “Берагіні”.
 5 “Музычны капез” у Гарадзішчанскай ДШМ.

рукапісы, афішы, фотаздымкі, ваенныя дзённікі, першы верш, напісаны ў 1945 годзе (сваю творчасць пісьменнік пачынаў з вершаскладання)”. Дырэктар Горацкай раённай бібліятэчнай сеткі Ірына Пачэкіна паведамляе аб праекце “Ён думкай і словам служыў Беларусі”, які прысвечаны 125-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Гарэцкага. Менавіта з Горкамі і Сельскагаспадарчай акадэміяй звязаны пэўны перыяд жыцця і творчасці пісьменніка. Тут ён вучыўся, стварыў таварыства аматараў беларускай літаратуры, потым працаваў на кафедры беларусказнаўства. Імем Гарэцкага ў Горках названа вуліца і цэнтраль-

ная бібліятэка. У Сельскагаспадарчай акадэміі працуе музей-кабінет пісьменніка. Існуе стыпендыя імя М.Гарэцкага, якая выдаецца замежным студэнтам за поспехі ў вучобе і ў грамадскай дзейнасці... Праект, які падтрымала народнае літаратурнае аб’яднанне “Роднае слова”, закліканы бліжэй пазнаёміць жыхароў Горацкага раёна з асобай і творчай спадчынай класіка. Мерапрыемствы будуць ладзіцца да верасня.

А вось праект “Чытанне — шлях да дасканаласці” распачаўся ў Навагрудскай раённай бібліятэцы. Яна запрасіла мясцовы гандлёва-эканамічны каледж у літаратурнае рэтра-падарожжа. А “Тэатр Сяб-

роў” навагрудскага раённага цэнтра культуры і народнай творчасці зрабіў літаратурны баль незабытым. Пра гэта паведамляе загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі Навагрудскай раённай бібліятэкі Іна Шаўчук.

Расонскі раённы дом культуры правёў XII абласны агляд-конкурс фальклорнага мастацтва дзяцей і моладзі “Ад прашчураў да зор”. Пераможцы яго прадставяць Віцебшчыну на Рэспубліканскім фестывалі фальклорнага мастацтва “Берагіня”, які пройдзе ў чэрвені ў пасёлку Акцябрскі, што на Гомельшчыне. Абласны агляд-конкурс фальклорнага мастацтва ладзіцца на Віцебшчыне з 2004 года. І кожны раз з’яўляюцца новыя калектывы, якія папулярызуюць мясцовыя традыцыі і абрады, паказваюць высокі мастацкі ўзровень выканання і веданне спецыфічных асноў фальклорнага мастацтва вобласці. Пра гэта паведамляе вя-

дучы метадыст Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці Ала Лялькіна. “Рэпертуарную аснову, — працягвае яна, — складаюць творы, сабраныя падчас фальклорных экспедыцый. У конкурсе прынялі ўдзел 20 фальклорных калектываў і 44 танцавальныя пары, гэта больш за 350 чалавек — дзяцей і моладзі розных узростаў.” Гран-пры ўручаны ўзорнаму фальклорнаму гурту “Нежачкі” Расонскага цэнтра дзяцей і моладзі. Сярод фальклорных калектываў лаўрэатамі I ступені сталі Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь — узорны фальклорны ансамбль “Сунічкі” Стайскай ДШМ, што на Лепельшчыне. У конкурсе музычных інструментальных капэл (ансамбляў) традыцыйнага складу лаўрэатамі I ступені названы дзіцячы фальклорны калектыў “Вязынка” ДШМ Гарадка (Езярэшчанскі філіял) і згаданы ўжо гурт “Нежачкі”. У турніры пар-выканаўцаў народных побы-

тавых танцаў лаўрэатамі ў розных узроставых катэгорыях названы Аліса Раманоўская і Ягор Жалтоўскі з Гарадоччыны, Валерыя Быкава, Аляксей Залатуха з Лепельшчыны. У конкурсе-прэзентацыі выставы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва лаўрэатамі I ступені стаў узорны фальклорны калектыў “Знічка” Палатоўскай школы Полацкага раёна. У намінацыі “Творчы дэбют” у побытавых танцах адзначана незвычайная пара: сястра і брат Міхно — Дар’я (4 гады) і Уладзіслаў (3 гады) з Лепельшчыны.

Адзел абслугоўвання і інфармацыі Ашмянскай раённай бібліятэкі запрасіў ахвотных на пасяджэнне клуба “Сустрэча”. Кіраўнік клуба Святлана Галінская распавяла, што гэтым разам адбылося знаёмства з творчасцю народнай майстрыхі Святланы Сярпейка з аграгарадка Кальчунь. Святлана Юр’еўна прэзентавала выставу сваіх работ. Сярод іх — бацік, выцінанка, кропкавая графіка... Цяпер спадарыня Сярпейка спрабуе асвоіць ткацтва. А яшчэ яна збірае ключы, спявае прыпеўкі ў фальклорным калектыве “Скарбніца”, піша вершы.

Бібліятэкар чытальнай залы Ашмянскай раённай бібліятэкі Вольга Швец напісала пра тое, што адзел абслугоўвання і інфармацыі ўстановы запрасіў навучэнцаў Ашмянскага прафесійнага аграрна-тэхнічнага каледжа на мерапрыемства, прысвечанае прафілактыцы наркаманіі. У дыялогу прыняла ўдзел намеснік старшыні камісіі па справах непаўналетніх Ашмянскага райвыканкама Святлана Пятніцкая.

Інфармацыя ад Галіны Гашчук са Століншчыны. Супрацоўнікі Рэчыцкага гарпасялковага клуба заўжды вызначаліся жанравай разнастайнасцю сваіх выступленняў. Гэтым разам яны падрыхтавалі канцэртную праграму “Comedy Women па-рэчыцку”. Работнікам культуры дапамагалі медыкі, настаўнікі, супрацоўнікі дзіцячага садка.

Алег КЛИМАЎ,
Мінск — вёска
Сямурадцы Гомельскай
вобласці — Мінск /
Фота аўтара

І з радасцю, і з трывогай

“Хатка” ў Сямурадцах — не на курных ножках

Дарога да гэтага населенага пункта ляжала акурат па знакамітым пантонным мосце праз Прыпяць, які ўжо стаў славуццю не толькі для беларусаў. Што вам сказаць — уражвае, асабліва калі па ім ідзе пешшу. Я не паленаваўся, не спалохаўся, вылез з мікрааўтобуса і ўпэўненымі крокамі перайшоў раку з аднаго берага на другі. Уражанняў хапіла і там, уласна, пра тое і мой аповед.

ГЕНЕТЫЧНАЯ ПАМЯЦЬ

Адзіны культурны агмень Сямурадцаў — сельскі клуб — адразу ж нанёс сакрушальны ўдар па маім эстэтычным гусце сваімі разьбянымі ўзорамі, якія ўпрыгожвалі фасад установы. Позірк прыкавалі і розныя пацешныя прадметы і фігуркі, расстаўленыя па двары або ўкапаняныя ў зямлю. Натуральнага паходжання пні з дапамогай фарбаў ператварыліся ў неверагодных істагоў.

— Напэўна, весела яны тут жывуць, — аглядзеўшы цуды, падумаў я. Увайшоў унутр — і тут жа атрымаў другі аперкот, у выглядзе выставы вырабаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і вышыўкі. Сціпленка, мінімальна, але... чамусьці гэтай экспазіцыя навяляла ўспаміны пра нейкія казкі, у якіх добрага малайца чароўны клубок прыводзіў у таямнічую і, здавалася б, закінутую хатку, інтэр’ер якой не пераставаў дзівіць.

Дырэктар сельскага клуба Людміла Ляўковец тлумачыць мне, што выставы гэтыя не простыя, а залатыя — усё, што выраблена майстрыхамі вёскі, можна набыць за наяўныя. І гэта “ўсё” з ходу раскупляецца і мясцовымі жыхарамі, і заезджымі “гастралёрамі” з усёй краіны, і на выязных выставах-продажах. Так што мне пашанцавала, паспеў я да “шапачнага разбору”.

Чамусьці я быў упэўнены, што ў вёсцы дзейнічае яшчэ і бібліятэка, аднак высветлілася, што яе аптымізавалі, прычым ужо каля дзесяці гадоў таму. Аматары чытання ходзяць па кнігі з кіламетр у бліжэйшую клуб-бібліятэку, якая размешчана ў вёсцы Старажоўцы. А на месцы былога храма кнігі, на другім паверсе СК, ужо год як функцыянуе невялікі музей, што структурна ўваходзіць ва ўстанову.

— Яго мы назвалі “Матуліна хата”, — кажа Людміла Уладзіміраўна. — У ім прадстаўлена сёе-тое з таго, што калісьці — паўстагоддзя, стагоддзе таму, а то і больш — складала хатні побыт вясковага чалавека. Веррацёны, ткацкі станок, гліняны і драўляны посуд, шафа (маёй прабабулі з прадзедам, дарэчы), карціны, ручнікі... Пяць гадоў збіралася гэтая “калекцыя”. Думаем, можа, “у сезон” рабіць музей платным для наведвальнікаў, хоць бы няхай за 50 капеек?

Што, зноў-такі, адразу крапае ў “Хаце”, дык гэта аркуш на сцяне з надпісам “Жыве наша вёска”.

— Усе яе 164 жыхары — ад маладых да старых — ужо

колькі разоў былі ў музеі, але прыходзяць у яго зноў і зноў, — працягвае дырэктар. — Як і жыхары суседніх вёсак. Мабыць, нешта такое цягне іх сюды — можа, рэальныя ўспаміны або генетычная памяць?

АД БАБУЛЬ ЗАСТАЛОСЯ

А для клуба ўдарны для наведвання час года (той самы “сезон”) — лета. Як сказаў калісьці нехта Пруткаў:

Тамара Торчык.

“Матуліна хата”.

“Сапраўднае жыццё ў горадзе пачынаецца тады, калі ў яго ўваходзяць ваенныя”. Так і тут: млявае жыццё вёскі змяняецца ў цёплыя дзянькі, калі ў яе з’язджаюцца сваякі вясцоўцаў, іх госці, “дзікія адпачывальнікі”, якія прыглядаюць пустыя дамы з мэтай іх магчымага набыцця. Натуральна, дзверы клуба ў гэтыя тры месяцы амаль не зачыняюцца.

Сярод платных паслуг, што аказваюцца вясцоўцам, — правядзенне народнага абраду з выездам (5 рублёў), віншаванне з сямейнымі імпрэзамі (5 рублёў за 30 хвілін), тэатралізаваная гульнёвая праграма для дзяцей “Дзень нараджэння” (20 рублёў за 1 гадзіну)... Пры СК дзейнічаюць два аматарскія аб’яднанні — клубы

аматараў настольных гульняў і “Для тых, каму за 50” (мяне ўразіла адна з гульнёвых праграм, якую практыкуюць яго заўсёднікі, шырока распаўсюджаная на вяселлях — калі людзі перадаюць адзін аднаму бутэльку, заціснутую паміж ног); два дзіцячыя гурткі — сольнага спеву і ДПП; два дарослыя фарміраванні — бытавога танца і народны фальклорна-этнаграфічны ансамбль “Сцвіжанка” (яму ідзе 36-ы год).

ло б абнавіць сцэнічны гардэроб, атрымаўшы на гэта належныя сродкі. Пакуль што ўдзельніцы калектыву дбаюць пра свае касцюмы самі — балазе, ад бабульты сёе-тое засталася.

СЦЕНЫ ПРОСЯЦЬ РАМОНТУ

Калі ж казаць пра тэхнічны стан будынка, то ў гэтым пытанні назіраецца “карціна маслам”, як любіла прыгаворваць такая вя-

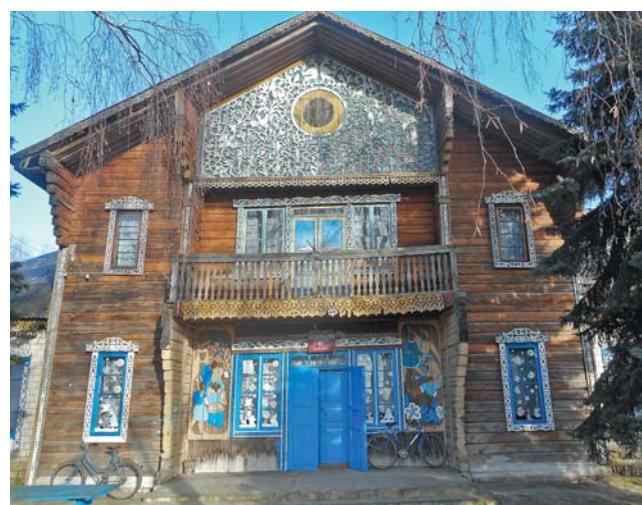
Людміла Ляўковец.

У двары клуба.

домая персана, як Давыд Маркавіч Гоцман з фільма “Ліквідацыя”. Клубу вельмі патрэбны рамонт, пра што літаральна “лямантуюць” яго сцены. У перспектыве яго зрабіць абяцаюць — па меншай меры, замена вокнаў быццам бы не за гарамі. Пакуль жа падфарбоўваюць, падбеляюць, падтынкаюць самі работнікі ўстановы — за свой кошт, зразумела. Ну і, шчыра кажучы, драўлянае добраўпарадкаванне, якое так мяне ўразіла, патрабуе дбайнай рэстаўрацыі.

А вось у танцавальнай зале калонкі вельмі сабе нават нічога. Не так даўно была набытая новая музычная апаратура, так што па святах, суботах і нядзелях народнаму ёсць пад што “збацаць”,

Клуб у Сямурадцах — нібы з казкі.

дапусцім, твэрк. Выснова: пры праблемах непазбежных, клуб гэты ўсё ж такі трывала стаіць на нагах — нармальных, а не курных! Застаючыся цэнтрам жыцця і самай вёскай, і яе бліжэйшых суседкаў.

А адным з двух маіх памочнікаў-рэспандэнтаў стаў канцэртмайстар СК 62-гадоваы Фёдар Батура, які некалі скончыў музычную вучэльню ў Мазыры па класе баяна і потым шмат-шмат гадоў працаваў і на ніве ку-

смеху ў ім, а якая тут веселасць, калі асноўнае насельніцтва вёскі — людзі пенсійнага ўзросту, якія перш за ўсё думалі пра тое, як ім выжыць, дзе яшчэ грошы-каў зарабіць. (А мы нярэдка за свае ездзім на выступы, наймаем машыну, плацім за бензін: не хапае ў Жыг-кавіцкага раёна сродкаў, каб забяспечыць імі ўсе заплыты яго ўстаноў культуры.)

Але я вельмі спадзяюся, што тыя нашы асаблівыя спевы ўсё ж будзе каму перадаць. Дзеткі, няхай іх і мала, тым спевам вучацца. Правільна, калі кажуць аб захаванні традыцый, але надзённае ў гэтым сэнсе сёння заключаецца менавіта ў развіцці. Асабліва тое тычыцца культуры і мастацтва на вёсцы. Што тыя грошы — звычайнай увагі нам бы ад мясцовых уладаў паболей, паболей чуласці, лішняга добрага слова...

Ганарова я місія другога правадыра “К” была ўскладзена на Тамару Торчык, ураджэнку Сямурадцаў, якая ўжо амаль 17 гадоў працуе ў СК тэхніч-кай — і, адпаведна, можа параўноўваць тое, як было тады, з тым, што ёсць цяпер. Між іншым, і яе вырабы ДПП былі прадстаўлены на выставе, як і вышыўка крыжыкам. Паказвае сваё мастацтва ўдзельніца “Сцвіжанкі” і па ўсёй Гомельшчыне. “Нешта, здараецца, і купляюць, — паведамляе яна. — Як-ніяк, а дапамога сямейнаму бюджэту”.

Каментарый Тамары ТОРЧЫК:

— Я яшчэ школьніцай бегала ў клуб, які паўстаў у 1960-я гады. Напэўна, аж да пачатку 2000-х было каму ў яго хадзіць, было яму для каго працаваць. Сёння... Людзей з кожным годам у вёсцы становіцца ўсё менш і менш, не ратуець нават прыезджыя. І клуб наш стаў ужо такім... пажылым. Не, ён не памірае, трымаецца, мы яго трымаем, але маладая кроў яму неабходная. А адкуль яе ўзяць? Збіраем па засеках, дзеткі з задавальненнем да нас ходзяць, але колькі іх, і што будзе заўтра, паслязаўтра? З клубам, з самім культурным жыццём Сямурадцаў? Таму працуем і з радасцю, і са смуткам, і з трывогай...

Каментарый Фёдара БАТУРЫ:

— У клубе мы рэпечуем, развучваем новыя песні. З аднаго боку, і не сумна — калі адпраўляемся кудысьці з канцэртамі або ладзім мерапрыемствы на месцы, з другога — манатонна неяк у будні жыццё працякае ў СК. Хочацца больш дзіцячага

Чым мяне ўразіла дырэктар Зэльвенскай школы мастацтваў Вольга ГЕНЮШ? Веданнем справы. Тым, што кожны выкладчык у школе мастацтваў — на сваім месцы, а вучні даўно ўцягнуты ў цікавыя творчыя праекты, адзін з якіх — музычна-жывапіснае афармленне Ганненскага кірмашу.

Яўген РАГІН,
Мінск — Зэльва —
Мінск / Фота аўтара

Канцэрт для саксафона з ДШМ

Школа, якая працуе і на выхадных

Дырэктар Зэльвенскай дзіцячай школы мастацтваў Вольга Генюш і яе вучань Ілья, які рыхтуецца да ўдзелу ў абласным конкурсе імя Канстанціна Горскага ў Лідзе.

Даўно пішу пра тое, што беларускія ДШМ — ці не самыя стабільныя сярод устаноў культуры па сваім кадравым складзе, творчых перамогах і эканамічных дасягненнях. І тлумачэнне таму вельмі простае: школы мастацтваў самі сабе рыхтуюць супрацоўнікаў і грунтуюцца на прынцыпах пераемнасці традыцый. У невялічкім і не надта заможным гарадку Зэльва — усё менавіта так. Школа — гэта сям'я, дзе хоць і маладая, але клапатлівая “мама” цудоўна ведае, над чым працаваць і куды рухацца.

Маленькай дзяўчынкай яна ўпершыню і ці не выпадкова зайшла ў музычную школу разам з сяброўкай, якая збірала ся асвойваць саксафон. Настаўнік даў сяброўцы інструмент і сказаў ёй здабыць гук. У той нічога не атрымалася. Воля, нечакана нават для сябе, папрасіла саксафон. І ён загучаў! Выпадкова сабе ды нечаканасць у дадзеным выпадку — адны са складніках заканамернасці. Так Вольга Генюш стала вучаніцай Зэльвенскай музычнай школы. А потым — яе выкладчыкам, потым — дырэктарам. Саксафоннае сола набыло гучанне паўнаважнага аркестра. Давайце пацікавімся, якія сімфоніі ён выконвае?

— Самыя розныя, — гаворыць Вольга Яўгенаўна. — Школе ўжо 55 гадоў, і яна мае тры аддзяленні: музычнае, харэаграфічнае і мастацкае. Так што наша “гучанне” — досыць суладнае і поліфанічнае. Многае змянілася за час існавання ўстановы, але была і застаецца тая спрыяльная творчая атмасфера, якая шчыльна насяднае. Пераемнасць пакаленняў мы лічым адным з галоўных набыткаў.

— Цікава, а колькі ў вашым калектыве педагогаў, якія тут вучыліся, сталі на крыло і вярнуліся потым пад родны школьны дах?

— Вельмі шмат. Прынамсі, з дзясятак набярэцца.

— Лічы, палова педагогаў, якіх тут вучыліся, сталі на крыло і вярнуліся потым пад родны школьны дах?

— Вельмі шмат. Прынамсі, з дзясятак набярэцца.

— Лічы, палова педагогаў, якіх тут вучыліся, сталі на крыло і вярнуліся потым пад родны школьны дах?

тэндэнцыя для ўсіх нашых школ мастацтваў, але вынік вашай прафарыентацый ўравае. У чым, як вы думаеце, прычына?

— Усё проста. Я, да прыкладу, вельмі люблю сваю Зэльву. Вучылася, калі школай кіравала Ірына Горная, працавала, калі дырэктарамі былі Уладзімір Сарокін, а потым — Уладзімір Захарка. Калі скончыла Гродзенскае музычнае вучылішча, з'явілася магчымасць размеркавацца ў Гродна. Але на размеркаванні прысутнічаў Уладзімір Сарокін (ён і дырэктарам быў, і маім настаўнікам), які катэгарычна зазначыў: “Гэта мая вучаніца, і яна будзе працаваць у нас!” Я з радасцю засталася ў роднай Зэльве. Думаю, прыкладна такі ж адказ дадуць і іншыя мае калегі, што прайшлі ў нас шлях ад вучня да педагога. У нас вельмі дружны творчы калектыв. У такім пастаянна хочацца расці ды ўдасканальвацца. Выпусціла сваю вучаніцу, яна ў музычнае вучылішча паступіла, а я — на завочнае аддзяленне Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў.

— 3 якімі цяжкасцямі вы сутыкнуліся, калі сталі кіраўніком ДШМ?

— Жыццё — яно як клавішы раіла: то белая паласа, то чорная... Не, белых палос было болей. Ва ўсіх пачынах мяне і калектыв падтрымаў, і начальнік аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Галіна Раманчук. А выпрабаваннем стала, вядома, арганізацыя не толькі агульнашкольных творчых, адукацыйных спраў, але і гаспадарчых. Усё стала ў каляіну. І рамонт будынка гаспадарчым спосабам правялі... Дарэчы, 9 лютага Галіна Раманчук адсвяткавала юбілей. Карыстаючыся выпадкам, яшчэ раз хачу яе павіншаваць і пажадаць усяго самага лепшага. Мы любім вас, Галіна Мікалаеўна!

— Што параілі б сваім калегам у рэспубліцы?

— Бегаць кадры!

— На сёння ў школе, наколькі ведаю, — 401 навучэнец. Вы маеце філіял у Дзяржчыне і класы ў пяці вёсках. Санітарна-бытавыя ўмовы для тамтэйшых вучняў вас задавальняюць? Маю на ўвазе наяўнасць водаправоду, прыбіральняў

не на вуліцы, бо з філіяламі, дзе няма гэтых выгод, іншымі разам даводзіцца сутыкацца.

— 3 гэтым усё добра. У Дзяржчыне філіял працуе пад адным дахам з домам рамёстваў і клубам, мае цэнтральнае ацяпленне і годныя санвузлы. А класы нашы знаходзяцца ў агульнаадукацыйных школах. Там, натуральна, таксама ніякіх праблем.

— Калі школа мае аўтарытэт, калі вучыцца ў ёй становіцца прэстыжным, які паказчык дзейнасці ўстановы самы красамойны?

— Гэта ахоп школьнікаў музычна-эстэтычным выхаваннем. Ён дасягае ў нас 30 працэнтаў — найлепшы паказчык у вобласці! Бацькі даведваюцца пра нашу працу, бо і педагогі школы, і нашы вучні выступаюць на ўсіх без выключэння буйных імпрэзах. Хто адмовіцца пабачыць свайго сына ці дачку на сцэне?

— А па якіх крытэрыях ацэньваецца эфектыўнасць працы ДШМ?

— Іх цэлы комплекс. Важным з'яўляюцца прафарыентацыя і, як вынік, — паступленне

нашых выпускнікоў у мастацкія ўстановы адукацыі. Летась было сем такіх выпадкаў. Геаграфія паступленняў апошнім часам пашыраецца: Гродна, Ліда, Мінск... Многія скараюць вяршыні вышэйшай адукацыі. Наша Дзіяна Іванова — студэнтка Маскоўскай кансерваторыі, Сяргей Радзівончык і Павел Сямёнчык вучацца ў Беларускай дзяржаўнай

“Палескі агенчык” у Драгічыне. Дзеткі становяцца лаўрэатамі, а потым — стипендыятамі Спецыяльнага фонду Прэзідэнта краіны — як нашы Наталля Сямёнчык ці Саша Тарасевіч.

— Ці выкарыстоўваеце вы інтэрнэт-магчымасці для ўдзелу ў міжнародных конкурсах?

— Я пастаянна гэтым займаюся, высылаю матэрыял. Віртуальны ўдзел не патрабуе вялікіх грошай на пераезды. А дзеткі цудоўна адчуваюць конкурсны азарт. Хачу, каб мае калегі таксама выкарыстоўвалі такую магчымасць.

— Камп'ютараў хапае?

— Так. І для настаўніцкай працы, і для таго, каб імі карысталіся школьнікі. Ёсць адпаведная відэаапаратура. Вучні маюць магчымасць займацца тэорыяй музыкі, віртуальна наведваць найлепшыя ў свеце выставы жывапісу, оперныя пастаноўкі.

— А з музычнымі інструментамі якая сітуацыя?

— Набылі два добрыя баяны. Яны ў нас не пыляцца. Ёсць камплект інструментаў для духавога аркестра (коштам каля дзвюх тысяч долараў!). Тут іншая праблема — хацелася б “абнавіць” фартэпіяна.

— Хто-небудзь з педагогаў займаецца з дзецьмі па аўтарскіх навучных праграмах?

— Праграм такіх няма, але індывідуальны падыход да кожнага вучня — абавязковы. Мы нават па выхадных днях працуем. Не падумаіце, што пад прымусам. І дзеткі з вялікай ахвотай прыходзяць. Дый не было б у нас такой колькасці лаўрэатаў, калі б не індывідуальныя заняткі, дзе, як і ў джазе, варта пастаянна імправізаваць. Па агульным шаблоне ў школе працаваць нельга!

— Жыццё ўвогуле падобнае да джазу, бо там і тут не абыходзіцца без імправізацыі. А джаз цяжка ўявіць без саксафона. Мы ў юнацтве трынілі па тры ГТЧ: Ганелін — Тарасаў — Чакасін. Калі Уладзімір Чакасін граў на двух саксафонах адначасова, гэта падавалася вяршыняй віртуознасці. Потым быў джаз-рокавы Аляксей Казлоў... А за што вы любіце саксафон — бо, здавалася б, не жаночы інструмент?

— Мне падабаецца яго гучанне. Я ўвогуле была першай дзяўчынкай, якая зайграла ў Зэльве на духавым інструменце.

— Якой вы бачыце школу ў перспектыве?

— Найперш, трэба захаваць тое, што ёсць. Але і мара таксама ёсць. Хачу мець народны духавы аркестр, як у Мастах або Ваўкавыску.

Сёння ў нас гасцюе чалавек, без усялякага пераборшання легендарны — Міхаіл БАЛОТНЫ, дзякуючы якому ў СССР пачала набіраць сілу другая (трэцяя?) хваля жанру вакальна-інструментальнай музыкі і выпырхнуў на вялікую “саюзную” сцэну калектыў “Синяя птица”. Мала хто ведае, што метапапулярны ў 1970-я ВІА выдупіўся з зямлі ў Беларусі. Ён не згубіў сваіх прыхільнікаў і па гэтую пару.

Алег КЛІМАЎ

ПРАЦА НАД ПАМЫЛКАМІ

— Вы са старэйшым братам Робертам у 1974 годзе “падхапілі” той калектыў (тады ён яшчэ не называўся “Синяя птица”), які ўтварыўся ў Гомелі ў 1972-м і канцэртаваў па Беларусі. У 1975-м, ужо ў Куйбышаўскай філармоніі, у ансамбля і з’явілася тая самая назва, пад якой ён стаў здабываць папулярнасць. Чым абумоўлены ўсе гэтыя пературбацыі?

— Ансамбль з самага пачатку ствараўся мною і маім братам Робертам! Мы нікога не “падхоплівалі”! Тое, што рабілі ўсе гэтыя самадзейныя калектывы, нас не задавальняла, і калі я дзесьці чытаю, што “Синяя птица” з’яўляецца працягам нейкага там ВІА, — гэта глупства. Мы пачалі з падбору людзей, якія адпавядалі нашым патрабаванням і патрабаванням тых аўтараў, з якімі мы тады супрацоўнічалі (Сяргей Дзьячкоў, Тэадор Яфімаў, Вячаслаў Дабрынін, Анатоль Дняпроў, Юрый Антонаў...). І ўсе, хто калі-небудзь граў і спяваў у “Синей птуце”, былі прынятыя ў яе мною і Робертам. Рэпертуар мы вызначалі разам, каму спяваць якую песню — таксама.

— Але ж пачыналася ўсё ў Гомелі?

— У Гомелі нам рэкамендавалі паслухаць самадзейны ансамбль дрэваапрацоўчага камбіната. Калектыў вялікі, і ў тым выглядзе ён нам быў не патрэбны. І я адразу пасля праслухоўвання сказаў Роберту, што можна ўзяць толькі траіх — Сяргея Драздова, Юрыя Мяцелкіна і Барыса Белацаркоўскага. Плюс яшчэ гукарэжысёра Аляксея Куліка. Астатнімі ўдзельнікамі новаўтворанага ВІА сталі калінінградскія музыканты. Назву “Синяя птица” потым прыдумаў Роберт.

— Што вас не задаволіла ў Гомельскай абласной філармоніі? Там жа тады працавалі вялікі джазмен Эдзі Рознер, знакаміты акардэаніст Валерый Коўтун, нейкі час “бацька савецкага року” Аляксандр Градскі, будучы лідар ансамбля “Сябры” Анатоль Ярмоленка?

— Працаваць у Гомельскай філармоніі мы, вядома, хацелі, аднак нам казалі, што з нашымі патрабаваннямі мы ім не патрэбны. Але ўжо праз пару гадоў, калі ў нас з’явіліся песні “Клён”, “Ты мне не снішся...”, “Горка” ды іншыя, ансамбль стаў самым жаданым госцем у Гомелі і астатніх гарадах Беларусі. Мы канцэртавалі там мінімум два разы на год.

— Але на пачатку шляху вам давалося перабрацца з Гомеля

Бы Фенікс з попелу

“Синяя птица” працягвае свой палёт

ажно ў Горкі — цяперашні Ніжні Ноўгарад.

— Так, нейкі вельмі кароткі перыяд мы лічыліся пры Горкаўскай філармоніі. Але перспектыва працы ў ёй нас не задавальняла. І нейкі наш добры знаёмы — маскоўскі канферансье і пісьменнік Сямён Камінскі — паведаміў, што патрабуецца калектыў у Куйбышаўскую філармонію, пазнаёміў з яе дырэктарам Канстанцінам Лісіцыным. Як цяпер памятаю, у Куйбышаў (цяпер гэта Самара) мы прыляцелі 10 верасня 1975 года і засталіся там на доўгія гады. У студзені 1976-га выйшаў першы мініён, які ўключаў песні “Клён” і “Словы”. Праз месяц пасля яго выдання нікому невядомы гурт прачнуўся знакамітым. Досыць сказаць, што мы па дзесяць разоў збіралі ў Маскве ўсе самыя лепшыя залы і стадыёны!

— І тады, у 1970 — 1980-я, і сёння, некаторыя музычныя кры-

род іх было 5 — 8 калектываў, песні якіх падхоплівала ўся краіна, і нам пашанцавала апынуцца ў той... меншасці! А чым бралі? Якасцю! “Синяя птица” — гэта не толькі пара шлягераў, але і цэльны якасны рэпертуар, высокага ўзроўню праграмы, дзясяткі выпушчаных вялікімі накладамі альбомаў, якія разыходзіліся імгненна. А яшчэ — старанна падобраныя выканаўцы і заўсёды добрыя касцюмы.

А якія пароды мы рабілі, што прыводзілі ў захапленне стадыёны! Ніколі не забуду, як у нейкім годзе выступалі ў Мінску ў Палацы спорту. На адным з канцэртаў падчас выканання пароды на цыганскі ансамбль да нас на сцэну з залы выскочыў сапраўдны... цыганскі табар і пачаў скакаць разам з намі! Як яго прапусцілі? Міліцыянты, напэўна, не разабраліся, падумалі, што гэта такая пастаноўка, зала ж віскавала ад задавальнення і не ад-

Калі я дзесьці чытаю, што “Синяя птица” з’яўляецца працягам нейкага там ВІА, — гэта глупства. Мы пачалі з падбору людзей, якія адпавядалі нашым патрабаванням і патрабаванням тых аўтараў, з якімі мы тады супрацоўнічалі (Сяргей Дзьячкоў, Тэадор Яфімаў, Вячаслаў Дабрынін, Анатоль Дняпроў, Юрый Антонаў...).

тыкі і музыказнаўцы казалі і кажуць пра безаблічнасць жанру ВІА. Маўляў, былі хіба адзінкавыя калектывы з уласным почыркам, астатняе — шэрая маса. Чым брала слухача “Синяя птица”?

— Думаю, шмат каму з тагачасных крытыкаў сёння проста сорамна за тое, як яны асвятлялі гэты жанр, — выконваючы заказ. А хто тады “заказваў музыку”, мы памятаем. Безумоўна, якасць ансамбляў — чый лік ішоў на сотні — моцна адрознівалася. Ся-

пускала нас, бісуючы, хвілін 20. Гэта было сапраўднае шоу!

— “Синюю птуцу” не без падстаў называюць “кузняй кадрэў”. Праз яе прайшлі многія з будучых зорак эстрады: Алег Газманаў, Ігар Саруханаў, Мікалай Парфянюк, Святлана Лазарава, бубнач “ДТ” Ігар Дацэнка (на жаль, ён памёр некалькі гадоў таму). “Птушаняты” клопатаў дастаўлялі?

— Імкнуліся не дастаўляць. Напэўна, любы папулярны ў той час ВІА быў у нейкай ступені

Даведка

Міхаіл БАЛОТНЫ, 67 гадоў. Нарадзіўся ў Гомелі. У 1971 годзе скончыў факультэт фізічнага выхавання Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта па спецыяльнасці “выкладчык фізкультуры, трэнер”. У 1985-м — Куйбышаўскі дзяржаўны інстытут культуры па спецыяльнасці “арганізатар культурна-масавых мерапрыемстваў”. Адзін з заснавальнікаў і музычны кіраўнік ВІА “Синяя птица”, аўтар песень, прадзюсар.

“кузняй кадрэў”. Некаторыя музыканты пакідалі ансамблі і пачыналі сольную кар’еру, і вельмі паспяхова. Іх імёны мы ўсе ведаем і часта бачым на ТБ. А хтосьці не дасягнуў поспеху, і аказалася, што лепшы іх час быў тады, калі яны працавалі ў ансамблях. Гэта жыццё. Як каму пашанцавала.

— Напэўна, самай вядомай постацю “Синей...” быў Сяргей Драздоў. На жаль, ён таксама ўжо пайшоў з жыцця.

— Сярожа быў сапраўднай “зоркай”... Дзівосны музыкант — ад Бога. Цудоўны вакаліст, які валодаў такім яркім тэмбрам, што мог перакрыць усю спеўную групу. Але пры гэтым вельмі прафесійны, “коўдру” на сябе ён ніколі не цягнуў. Гэта быў адзіны чалавек, якому я давяраў правесці распеўкі перад канцэртамі, калі ад’язджаў на звязенне чарговага дыска. Ён быў унікальным інструменталістам, які мог спяваць і ў той жа час граць вельмі складаную басовую партыю. Мы разумелі адзін аднаго з паўслова. Усе-ўсе песні, якія даверылі яму выконваць, народ палюбіў.

З нуля

— У канцы 1980-х рок-музыка, а потым і “ласкавыя маі”, катком прайшліся па вакальна-інструментальных ансамблях. Але ў адзін цудоўны дзень “Птица” адраділася з попелу...

— Рашэнне сабраць калектыў зноў прымаў Роберт і бубнач Лёша Камароў, я ў гэты час ужо жыў у ЗША. Тут у мяне таксама ёсць свая “Синяя птица”, некаторыя яе музыканты працавалі яшчэ ў першым складзе (як, да прыкладу, Алег Калеснічэнка), хтосьці — у іншых папулярных у мінулым гуртах. У ЗША жыве нямала прыхільнікаў нашай музыкі, мы шмат працуем у студыі. А ў Расіі здарылася тое, што прадказваў Роберт — паназ’яўлялася мноства “пірацкіх” складаў, якія называлі сябе “Синей птуцей”, раз’язджалі з гастролямі і падманвалі публіку. Наогул, ва ўсім цывілізаваным свеце існуе такое паняцце — first in file, гэта значыць, таму, хто першы прыдумаў і зрабіў, належыць назва. Упэўнены, час расставіць усё на свае месцы.

— У сталіцы штата Нью-Ёрк Олбані, дзе вы жывяце, у вас ёсць свой бізнес, ці не так?

— Так, у 1995 годзе я адкрыў кампанію, якая займалася па-

стаўкай “бэушных” аўтамабіляў у Расію і краіны Прыбалтыкі.

— А чым увогуле быў выкліканы пераезд у Штаты?

— Думаю, шмат хто памятае ліхія 1990-я. А мы былі тады ў цэнтры ўвагі — і ў пэўных колах таксама. Я вырашыў не рызыкаваць дзецьмі (маёй дачцэ было 13 гадоў, а сыну 4): за тыдзень аформіў усе дакументы і з’ехаў. Так у 1994 годзе і апынуўся ў новай краіне, з новай мовай і новымі законамі. Жыццё, як гаворыцца, пачаў з нуля. Ну, нічога, выжыў!

— Песні працягваеце пісаць?

— У 2003 годзе выйшаў кампакт “Синяя птица-2003” з маімі песнямі, у запісе якога прымаўлі ўдзел нашы салісты — Сяргей Драздоў, Сяргей Леўкін (яго не стала ў 2006-м), Аляксандр Звяровіч і Яўген Воінаў. У 2011-м быў выпушчаны дыск ужо з амерыканскім складам, а ў канцы 2015 года выдадзены новы CD “Цяпер я ведаю”, запісаны ў Нью-Ёрку з удзелам, дарэчы, Мікалая Парфенюка, пра якога вы згадалі, — нашага былога вакаліста, выдатнага спевака, цяпер артыста тэатра “Ленком”.

— Ці маеце ўяўленне аб цяперашняй беларускай папулярнай музыцы? Можна, кагосьці адзначаць, што яна шмат у чым як бы завісла ў эпосе савецкай эстрады.

— Назаву перш за ўсё “Беларускіх песняроў”, Анатоля Ярмоленку з “Сябрамі” і Дзіму Калдуна. А наконце савецкай эстрады... Яна падарыла людзям столькі прыгожых песень, за якімі не ўгнацца сённяшнім аднадзёнкам!

— Даўно не былі ў Беларусі?

— На жаль, даўно. Вядома, было б цікава паглядзець краіну, дзе я нарадзіўся, жыць, вучыцца. Калі будзе час, абавязкова пабываю на радзіме! Ну а чытачам вашай газеты хачу пажадаць усяго самага лепшага. Няхай яны слухаюць нашы песні і ўспамінаюць “Синюю птуцу”!

6 сакавіка споўнілася 6 95 гадоў народнаму артысту БССР, рэжысёру, педагогу Анатолю Ляляўскаму. У Беларускай дзяржаўнай тэатры лялек адбылася святочная імпрэза, на якую з усёй краіны з'ехаліся як непасрэдна лялечнікі, так і тыя, чые першыя крокі ў мастацтве былі зроблены пад кіраўніцтвам славутага творцы. Напярэдадні імпрэзы аглядальнік “К” разам з заслужаным артыстам Рэспублікі Беларусь Уладзімірам ГРАМОВІЧАМ перагледзелі архіўныя фотаздымкі, каб яшчэ раз згадаць, кім быў для айчынага мастацтва Анатоль Аляксандравіч.

Занатавала
Настасся ПАНКРАТАВА

ПА-ЗА КАДРАМ

— Анатоль Аляксандравіч, пры ўсіх сваіх дзясягненнях і рэгаліях, быў надзвычай сціплым чалавекам. Таму здымкаў з ім у архівах не так і шмат. У кадр часцей траплялі акцёры, сцэны са спектакляў, галоўны рэжысёр жа далікатна трымаўся ўбаку. Магчыма, у знакі давалася высакароднае паходжанне, бо карані яго роду ідуць са Швецыі, дзе бабка народнага артыста БССР мела тытул баранэсы. На станаўленне асобы аказала ўплыў і шляхетнае дзяцінства: ён рос у цэнтры Масквы, меў стасункі з вядомымі фаміліямі, яго клас мог запрашаць на лекцыі сам Максім Горкі.

Акцёры ніколі не чулі ад рэжысёра зневажальных слоў. У памяці захавалася добрая ўсмешка, абаяльнасць і заўсёды далікатны гумар. Эрудыцыя і культура нашага галоўнага рэжысёра асабліва выразна раскрыліся пад час дыскусій на тэатральных фестывалях. Спрэчкі былі эмацыйнымі, жорсткімі, але Анатоль Ляляўскі заўсёды заставаўся інтэлігентам, неверагодна эрудыраваным у пытаннях развіцця жанру. Мы, маладыя, з цікавасцю назіралі за такімі дыспутамі, якія з афіцыйных пляцовак павольна перацякалі ў кулуары. Галоўрэж быў для нас прыкладам, як весці палеміку.

ВЫПАДКОВАСЦЬ ЦІ НАКАНАВАННЕ?

— Ляляўскі зрабіў бясцэнны ўнёсак у мастацтва Беларусі. Прынцыпы, закладзеныя ім, дзейнічаюць і сёння. Між тым, ён апынуўся ў Мінску выпадкова. Пасля вучобы на рэжысёра драмы ў Ташкенцкім тэатральным інстытуце дыпламаваны спецыяліст выправіўся па размеркаванні ў Усць-Каменагорскі драматычны тэатр. Але паступова стаў надаваць усё больш увагі лялечным спектаклям.

Чаму ён усё ж абраў лялькі? Трэба разумець час, у які пачынаўся творчы ўзлёт Мэтра. Тады ніводзін драмтэатр не мог існаваць, калі ў яго рэпертуары не значыліся ідэалагічна вывераныя спектаклі. Партыя, калгасы, перадавікі... Мне падаецца, пачынаючы рэжысёр адчуваў, што звар'яе ад такіх п'ес, таму і абраў лялькі. Менавіта тут ён бачыў магчымасць для творчых пошукаў, не абцяжараных закасацямі мітрабаваннямі.

Маладому творцу прапанавалі працу ў тэатрах Рыгі і

Мінска. У 1956 годзе ён робіць лёсавызначальны для беларускага лялечнага мастацтва выбар: пераязджае ў сталіцу БССР. Мінскі тэатр пачынае зыходзіць ад натуралізма. Можна сказаць, менавіта з Анатоля Ляляўскага ў краіне распачалося станаўленне нацыянальнага тэатра лялек — таго самага, які сёння прызнаны ва ўсім свеце. Галоўны рэжысёр хутка знаходзіць паплечніка — мастака Леаніда Быкава. Праз нейкі час пастаянным суаўтарам стане мастак Аліна Фаміна.

ВЫЙСЦІ З-ЗА ШЫРМЫ

— Цяпер у Беларусі дзейнічае сем дзяржаўных тэатраў лялек, а напрыканцы 1950-х

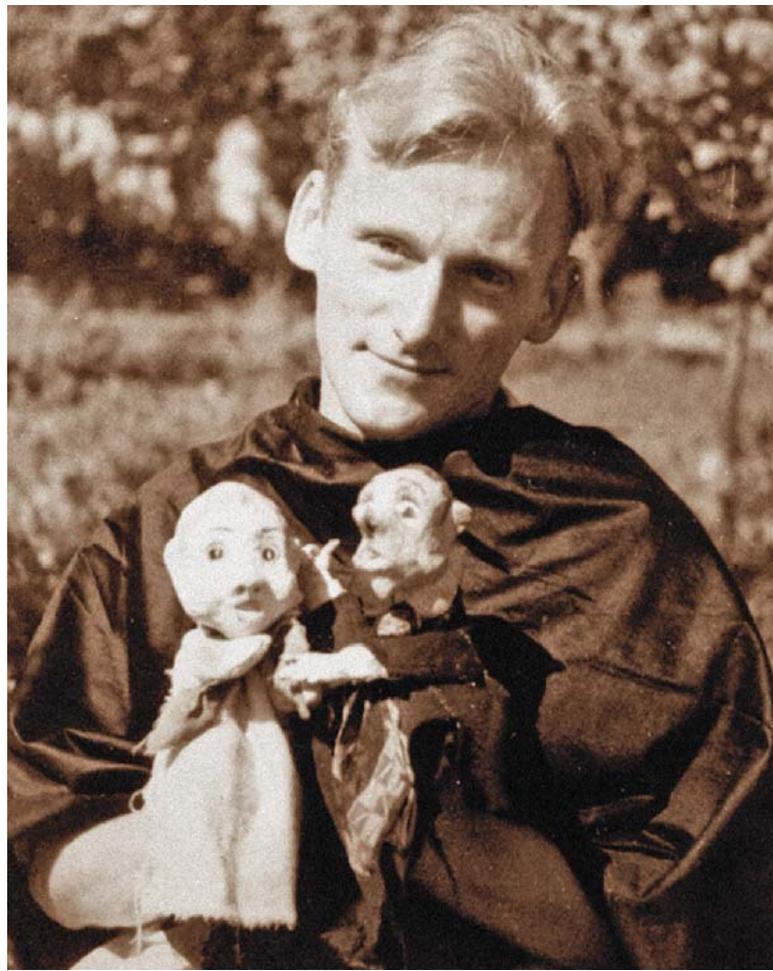
Ляляўскі і лялькі

быў толькі адзін. Таму нашы спектаклі аб'ездзілі ўсю Сінявокую з канца ў канец. У гэтых паездках Анатоль Аляксандравіч выявіў для сябе адметныя рысы беларусаў, адчуў прыродную паэзію краіны. Тыя ўражанні хутка лягуць у аснову найлепшых спектакляў тэатра.

Можна сказаць, што Ляляўскі прывёў у тэатр лялек драматургаў, распачаў традыцыю шчыльнага супрацоўніцтва лялечнікаў і аўтараў п'ес. У прыватнасці, шмат пісаў для нашага тэатра Аляксей Якімовіч, неаднаразова ставілася п'еса Вітала Вольскага “Дзед і жораў” — некалькі разоў пастаноўкі па гэтай п'есе рабілі прарыў у лялечным мастацтве. Услед за бацькам, у драматургіі для тэатра лялек прыйшоў Артур Вольскі: спектаклі па яго п'есах праехаліся па міжнародных фестывалях.

У 1968 годзе наш калектыў атрымлівае знаёмае сёння ўсім памяшканне на вуліцы Энгельса. Анатоль Аляксандравіч адыходзіць ад адно дзіцячага рэпертуару і бярэцца за п'есы больш значныя. “Клоп” Уладзіміра Маякоўскага расчыніў перад тэатрам лялек зусім новыя дзверы. Затым Анатоль Вяцінскі перабудаваў свой твор пад сцэнічны варыянт для лялечнікаў. У выніку, праз паэтычную кантату “Скажы сваё імя, салдат” Ляляўскі вывёў артыстаў на новую прастору і даў кірунак будучым рэжысёрам.

Вядома, за савецкім часам моды ў тэатры лялек дыктаваў Сяргей Абрацоў. Аднак Ляляўскі ад пачатку шукаў свой шлях у мастацтве, эксперыментаванне з новымі сродкамі выразнасці. Нашыя лялечнікі ўсё часцей выходзілі з-за шырмы. У “Сымоне-музыку” Ля-

Анатоль Ляляўскі. Верасень 1950-га, Ташкент.

ляўскі разбурыў “чацвёртую” сцяну, стварыў унікальны патэтычны тэатр, пра які пасля з узрушэннем гаварылі самавітыя крытыкі на міжнародных фестывалях. “Прыгоды бравага салдата Швейка” Яраслава Гашака, “Ляўша” Мікалая Ляскова, “Зорны хлопчык” Оскара Уайльда, “Жаваранак” Жана Ануя — праз гэтыя пастаноўкі разам з Анатолем Аляксандравічам мы ўсе крок за крокам спазнавалі лялечнае мастацтва. А глядач за нашыя пошукі галасаваў, так бы мовіць, нагамі: чэргі ў касу стаялі ўздоўж вуліцы, а лішні білетнік на вечаровы спектакль пыталі ажно ля кінатэатра “Навіны дня” (не так даўно на тым месцы працавала малая сцэна Купалаўскага тэатра).

Нават “Боскую камедыю” Ісідора Штока — п'есу, якая грывела на той час у тэатры Абрацова, — Ляляўскі з Фаміной прачыталі на свой лад, наблізіўшы лялечную пастаноўку да відэамультыплікацыі. Спектакль ішоў 33 гады! На адным з апошніх паказаў прыёмнай нечаканасцю сталі кветкі немаладой пары. Гэтыя людзі пазнаёмілася на яго прэм'еры!

ЛЕПШЫ ДОСВЕД — У МІНСК

— Анатоль Аляксандравіч не толькі намацаў шлях станаўлення нацыянальнага тэатра лялек. Менавіта дзякуючы яму з'явілася аддзяленне лялечнікаў у нашым тэатральна-мастацкім інстытуце. Да гэтага над лялькаводамі пакеплівалі: маўляў, за шырмай хаваецца той, хто нічога не ўмее сам рабіць на сцэне. А Ляляўскі адчуваў патрэбу ў прафесійнай падрыхтоўцы

трупы і прасіў акцёра распавесці свае ўражанні ад пабача-нага. У нас здараліся цікавыя спрэчкі! Галоўны рэжысёр запрашаў у тэатр знакамітых выкладчыкаў па сцэнічнай мове і руху з Масквы і Ленінграда.

Педагогу Анатолю Ляляўскаму не давала спакою адчуванне, што ў гэтай галіне мастацтва не хапае дасведчаных людзей. Ён выпусціў кнігі для тых, хто хоча займацца лялькамі: “Лялечны тэатр у школе” і “Тэатр лялек”. З-пад яго пяра выйшлі і дзве п'есы, якія доўгі час ішлі на нашых падмоствах — “Ліпавічкі” і “Вясёлы цырк” (сцэнічная версія апошняй у адноўленым варыянце хутка зноў з'явіцца ў рэпертуары тэатра — Н.П.)

На пастаноўках Анатоля Аляксандравіча вучыліся І, здаецца, першым вучнем у рэжысуры быў яго сын Аляксей Ляляўскі, які пайшоў далей, пашырыўшы прыроду артыста ў светапоглядзе яго існавання на сцэне. Анатоль Аляксандравіч без ваганняў саступіў дарогу маладым, а сам сышоў на пенсію. Гісторыя пайшла сваім ходам, а Ляляўскі-ста-

Артысты Уладзімір Грамовіч і Ніна Сіўко разам з рэжысёрам.

сваіх лялечнікаў. Між іншым, з іх атрымліваліся пасля і выдатныя драматычныя акцёры — напрыклад, народны артыст Беларусі Віктар Манаеў выйшаў менавіта з-пад крыла Анатоля Ляляўскага.

Яшчэ да першага набору ў ВНУ наш галоўрэж адкрыў пры тэатры школу-студыю. Праз яе і трапіў на сцэну: прыйшоў у тэатр працаваць рабочым, а паміж спектаклямі браў у рукі ляльку. Анатоль Аляксандравіч гэта запрывічце і сказаў: калі ў хлопца такая прага да лялек — няхай будзе ў дапаможным складзе. Ляляўскі змог за невялікі тэрмін з дапамогай вопытных лялечнікаў навучыць зусім неадуканых хлопцаў і дзяўчынак, многія з якіх прыезджалі з вёсак, не толькі прафесіі, але і этыцы.

Але і дыпламаваных артыстаў ён не пакідаў у спакоі. Разам з айчынным саюзам тэатральных дзеячаў ладзіў для акцёраў паездкі на самыя гучныя спектаклі па ўсім Савецкім Саюзе. Пасля кожнай такой вандроўкі Ляляўскі збіраў

рэйшы працягваў наведвацца ў тэатр да апошняга моманту (пайшоў з жыцця ў 1995 годзе).

У нашага Майстра быў нязменны погляд на свет: ён лічыў, што жыццё — гэта цудоўна, і калі ты цалкам аддаешся яго гіпнозу, то побач заўсёды павінна быць мастацтва. Па яго меркаванні, прырода чалавечая мусіць ісці ў гармоніі з развіццём грамадства. Сваёй дзейнасцю Анатоль Аляксандравіч натхніў айчынную акцёрскую грамаду, выхаваў не адно пакаленне глядачоў. Ён выпяставаў ідэю лялечнага братэрства. У гэтым рэчышчы цалкам лагічна выглядала заснаванне ў 1997 годзе Беларускай асацыяцыяй UNIMA (Міжнародны саюз лялечных тэатраў — Н.П.) вышэйшай узнагароды — прэміі імя Анатоля Ляляўскага, якую прысуджаюць дзеячам тэатра за высокія прафесійныя дасягненні і значны ўнёсак у справу развіцця лялечнага мастацтва.

Фота з архіва
Аляксея Ляляўскага
і Уладзіміра Грамовіча.

Міжнародны Вільнюскі кніжны кірмаш адбыўся амаль адначасова з мінскім — у канцы лютага. Як і ў нас, наведвальнікаў зусім не бракавала. Да выставацкага цэнтра Litexpo было не прабіцца: усе пад'езды застаўлены машынамі, а перад касамі — немалыя чаргі. Сёлетні кірмаш наведалі 67 тысяч чалавек — на 5 тысяч больш, чым летась. І гэты нягледзячы на досыць высокі кошт уваходу — 6 еўра.

ТЭКСТ, ЯКІ НЕ МАЕ КАНЦА

Кірмаш праходзіў пад дэвізам “Чытаю Літву — чытаю свет”. Як, бадай, усе значныя сёлётнія грамадскія падзеі Літвы, ён быў прымержаваны да стагоддзя аднаўлення дзяржаўнасці. “Мы маем нагоду перачытаць Літву як жывы, адкрыты тэкст, які ўвесь час пішацца, ніколі не канчаецца, ствараючыся штодня нанова”, — так арганізатары выставы фармулявалі яе лейтматыў.

У першы дзень кірмашу адбылася прэзентацыя беларускага стэнда, у якой прынялі ўдзел Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы Аляксандр Кароль, начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Алена Паўлава, кіраўнікі выдавецтваў, дырэктар гімназіі імя Францыска Скарыны ў Вільні Дзіяна Стахновіч. Гімназіі, дарэчы, быў перададзены камплект беларускамоўных кніг у рамках падпраграмы “Беларусы ў свеце” Дзяржаўнай праграмы “Культура Беларусі” на 2016 — 2020 гады.

Прастора Litexpo падзялялася на некалькі залаў. У адной выстаўляліся навуковыя ўстановы з розных рэгіёнаў Літвы: ад бібліятэк і музеяў да вайсковых арганізацый. У суседняй размяшчаліся госці з-за мяжы. У асобнай зале прадстаўлялі сваю прадукцыю выдаўцы дзіцячых кніг. Гэта, мабыць, быў самы папулярны і багаты на навінкі павільён.

Асабіста мяне найперш цікавіла, якія беларуска-літоўскія тэмы прадстаўлены на кірмашы. Балазе, сёння ўжо не трэба тлумачыць, што наша мінуўшчына вельмі шчыльна знітавана. Гэта тычыцца як перыяду Вялікага Княства Літоўскага, так і часу станаўлення дзяржаўнасці ў XX стагоддзі.

Зразумела, я не мог абмінуць увагай зборнік дагавораў паміж ВКЛ і Вялікім Княствам Маскоўскім аб межах паміж іх уладаннямі ў XV — XVI стагоддзях. Акурат у той час многія землі будучай Беларусі пераходзілі ад Вільні да Масквы. З цікавасцю пагартаў і ладны том, прысвечаны акту Крэўскай уніі. Арыгінальны тэкст забяспечаны перакладамі на літоўскую мову і гістарычнымі каментарыямі. Па сутнасці, літоўскія даследчыкі робяць вялікую работу, і такія кнігі вартыя перавыдання ў Мінску.

На жаль, супрацоўніцтва ў гэтай галіне паміж нашымі краінамі пакуль яшчэ не выйшла на належны ўзровень. Хаця, напрыклад, на стэндзе Акадэміі навук Літвы імя Урублеўскіх можна было набыць выдадзены летась зборнік, прысвечаны Францыску Скарыну. Ёсць у

Чытаеш Літву — а між радкоў Беларусь

ім і артыкулы беларускіх даследчыкаў. На адным са стэндаў я заўважыў кнігу “Гістарычная палітыка Літвы і Беларусі”, выдадзена ў 2016 годзе Вільнюскім універсітэтам. Палову яе зместу складалі працы беларускіх вучоных у перакладзе на літоўскую мову. Такім чынам, у асобных сегментах навукі і культуры дыялог паміж беларускімі і літоўскімі спецыялістамі вядзецца. Але водгук пра гэтую работу і, галоўнае, яе змест амаль не даходзіць да шырокай публікі.

Беларускі акцэнт можна было знайсці ў розных кутках кірмашу. Напрыклад, на стэндзе Цэнтра навуковых і энцыклапедычных выданняў маю ўвагу прыцягнуў даведнік пра членаў урадаў Літвы 1918 — 1940 гадоў. Сярод яго персаналій фігуруе імя Язэпа Варонкі — міністра беларускіх спраў урада Літвы, а таксама першага старшыні ўрада Беларускай Народнай Рэспублікі. Міжволі сабе адзначыў, што даведніка біяграфіі членаў урадаў Беларусі 1918 — 1941 гадоў у нас пакуль няма. Невядома і тое, ці рыхтуе якая-небудзь установа дакументы, датычныя працэсаў нашага дзяржаўнага будаўніцтва ў той гістарычны перыяд.

Хоцькі-няхоцькі давалося канстатаваць, што асэнсаванне сваёй гісторыі ў суседзяў адбываецца больш дынамічна, чым у Белару-

проста насычаны разнастайнай літаратурай, але і перанасычаны. Мабыць, прапанова перавышае попыт. Зрэшты, на кніжнай выставе былі прадстаўлены не толькі кнігі — у звычайным для нас разуменні.

Дваццацітомны “Слоўнік літоўскай мовы” пачалі выдаваць яшчэ ў 1941 годзе, а завяршылі толькі ў 2002-м. Агульны яго аб'ём — 11 мільёнаў слоў! Як адзначаў вядомы расійскі даследчык балтыйскіх і славянскіх моў Уладзімір Тапароў, “такога маштабу лексікаграфічнай працы не мае большасць дзяржаў”. Вядома, што яшчэ ў 1920-я гады Інстытут беларускай культуры пачаў збі-

Месцамі на кірмашы было не праціснуцца.

Вядомы літоўскі гісторык Алфрэдас Бумблаўскас раздае аўтографы.

Дыялог: выдавец — чытач.

сі. Там часта выходзяць і кнігі пра літоўска-польскія адносіны — як на пачатку XX стагоддзя, так і ў апошнія дзесяцігоддзі. Для тых, хто хоча зразумець гэтыя аспекты мінуўшчыны, прапануецца немалая колькасць “стравы” для розуму і роздумаў.

ФЛЭШКА НА 20 ТАМОЎ

Што адметна, на кірмашы можна было набыць не толькі навінкі, але і старыя выданні. Асобную залу займалі кнігарні, якія рэалізуюць букністыку. Такім чынам, выстава стала добрай нагодай папоўніць сваю бібліятэку для ўсіх — ад калекцыянераў да аматараў лёгкай літаратуры.

Кошты на кнігі ў Літве высокія. У сярэднім — 10 еўра за навуковае выданне, 20 еўра за альбом. Аднак выстава давала магчымасць прыдбаць нешта і за 1 — 5 еўра — на распродажах, дзе можна адшукаць як старыя “неліквіды”, так і навінкі. Гэта сведчыць, што кніжны рынак краіны не

раць матэрыялы да аналагічнага слоўніка. Калі б гэтыя работы гвалтоўна не была прыпынена, магчыма, сёння і мы мелі б даведнік пра ўсе лексічныя багацце сваёй мовы. А літоўцы тым часам выдалі нядаўна важную і важкую працу на USB. Набытая ўсяго за 25 еўра флэшка можа замяніць 20 тамоў на паліцах.

БІБЛІЯТЭКА З ВОЛЬНЫМ УВАХОДАМ

Знаёмства з кніжнай культурай сучаснай Літвы ў дні правядзення кірмашу мне ўдалося спалучыць з наведваннем Нацыянальнай бібліятэкі імя Марцінаса Мажвідаса. Экскурсію па яе залах для мяне правялі дырэктар дэпартаменту даследавання дакументальнай спадчыны Яланта Будрунене і кіраўнік аддзела кансервацыі і рэстаўрацыі дакументаў Альгьрдас Пляпіліс.

Будынак бібліятэкі ўзведзены ў 1953 — 1963 гадах паводле праекта архітэктара Віктара Анікіна — ура-

дзэнца Чувашыі, які пасля Вільні пераехаў на працу ў Мінск. Сама ж установа была створана яшчэ ў 1919 годзе: у Вільні ўрадам савецкай Літвы і ў Каўнасе ўрадам Літвы незалежнай. У 1960-я гады фонды аб'ядналі. У 1988 годзе бібліятэка набыла імя Мажвідаса — пратэстанцкага пастара, які ў 1547 годзе ў Кенігсбергу выдаў першую кнігу на літоўскай мове. Таму невыпадкова, што ў інтэр'еры бібліятэкі змешчаны выказванні Мажвідаса і Лютэра. Хаця, паколькі Літва краіна пераважна каталіцкая, гэта на першы погляд можа здацца трохі дзіўным.

Спадар Пляпіліс падзяліўся яшчэ адной уражальнай дэтальлю: у бібліятэцы імя Мажвідаса няма ніводнай кнігі першадрукара. (Падумалася: шчаслівыя беларусы, бо маюць у сваёй Нацыянальнай бібліятэцы хай сабе далёка не ўсе, але хаця б некаторыя выданні Скарыны!) Адзіны з двух ацалелых да нашых дзён экзэмпляраў “Катэхізісу” захоўваецца ў Бібліятэцы Вільнюскага ўніверсітэта. Другі асобнік знаходзіцца ў польскім Торуні — у Бібліятэцы Мікалая Каперніка.

Вяртаючыся да постаці Мажвідаса, трэба адзначыць, што і беларускія старадрукі нярэдка выходзілі ў XVI стагоддзі з-пад пяра пратэстантаў: Сымона Буднага і Васіля Цяпінскага. І яшчэ не закрыта пытанне, ці не быў Францыск Скарына пратэстантам. У Польшчы таксама першымі змагарамі за роднае слова ў літаратуры былі пратэстанты — напрыклад, Мікалай Рэй і, які ні дзіўна, “наш” Сымон Будны.

Уваход у бібліятэку імя Мажвідаса не толькі бясплатны, але і свабодны. Няма аховы. Спадар Пляпіліс тлумачыць такі падыход дэмакратычным іміджам кніж-

нага сховішча. Масіўныя дзверы 1960-х гадоў адчыняюцца аўтаматычна. Злева — кавярня. У скарбніцы ведаў можна арандаваць на дзве гадзіны бясплатна залы для перамоў, прэзентацый або любых іншых спатканняў. Апрача гэтага, з вокнаў бібліятэкі адкрываюцца такія віды на Вільню, якіх не ўбачыш больш ніадкуль: на будынак парламента, на былую Луцішскую турму (у ёй, нагадаю, у свой час сядзелі Францішак Аляхновіч, Адам Станкевіч, Браніслаў Тарашкевіч, Рыгор Шырма і многія іншыя беларусы). Дамінанта колішняга астрага — царква, якая пустуе ўжо шмат дзесяцігоддзяў. Для вялікага комплексу турмы — цэлага квартала — усё яшчэ не знойдзены інвестар. Трэба меркаваць, што праблема прыстасавання такіх спецыфічных пабудов у наш час мае міжнародны маштаб. Можа, стары мінскі турэмны замак, гэтак званы Пішчалаўскі, будучае “перапрафіляванне” якога не раз анансавалася, акажацца шчаслівым выключэннем?

Яланта Будрунене распавяла, што ў бібліятэцы захоўваюцца аб'язковыя экзэмпляры літоўскіх выданняў. Паводле яе словаў, тут сабраная найбагацейшая калекцыя літуанікі, цікавая і нашым даследчыкам: “У гэтай скарбонцы нямала і матэрыялаў, датычных беларускай мінуўшчыны — улічваючы хаця б супольную гісторыю нашых краін”.

Аглядаючы краявід з акна бібліятэкі, міжволі прыходзіш да думкі, што пра гістарычныя і кніжныя сувязі Літвы і Беларусі ў Вільні можна гаварыць бясконца.

Перафразуючы дэвіз віленскага кніжнага кірмашу, не будзе перабольшаннем сказаць: “Чытаю Літву — чытаю Беларусь”. Аднак шмат якія скарбы літоўскай і беларускай культуры будуць яшчэ доўга недаступныя па адваротны бок дзяржаўнай мяжы. Недастатковае знаёмства з беларускай і літоўскай мовамі абмяжоўвае магчымасці ўзаемапазнання і дыялогу. Дый у кнігарнях абедзвюх сталіц мы не знойдзем кніг суседзяў. Трэба сказаць, што і ў кнігарнях Варшавы літоўскіх і беларускіх аддзелаў няма, а ў Мінску не адшукаеш польскага. Адпаведна, мы хаця і суседзі, але пакуль яшчэ мала ведаем адно пра аднаго.

Віктар КОРБУТ

